

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ 32ον

ΙΟΥΝΙΟΣ 1969

ΑΡΙΘ. 302

ΔΙΑ ΤΟ ΥΠ' ΑΡΙΘΜΟΝ ΕΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

ΠΟΥ ΠΗΓΑΙΝΟΜΕΝ ΗΜΕΙΣ ΟΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙ;

Είπαν και έπεσήμαναν πολλοί, ότι ή νέα γενεά παρακολουθεί με πολλόν σκεπτικισμόν τάς διακηρύξεις τών πρεσβυτέρων περι τής πνευματικής και ήθικης ανυψώσεως τής νοσούσης θαρύτατα κοινωνίας γενικά, τής νεότητος ειδικώτερα. Καί παρακολουθεί κάθε τέτοια προσπάθειαν με πολλόν τόν σκεπτικισμόν, διότι βλέπει νά χωρίζη τεραστία απόστασις τά λόγια από τά έργα τών πνευματικών ήγητόρων.

Καί θά ήτο κανείς μακράν τής αληθείας, αν δέν άνεγνώριζε ότι πράγματι μία έξοργιστικώς τρομερά άσυνέπεια διακρίνει τούς πολλούς σημερινούς άνθρώπους.

Ίδέτε: Όμιλεί ό κόσμος αυτός δια τήν ανάγκην τονώσεως τών ήθικων άρχών. Καί με τήν ζωήν του και τήν άναστροφήν του κάμνει πάν τό δυνατόν νά ύπονομεύση και νά καταρρίψη κάθε ήθικόν θάθρον τής κοινωνίας.

Κρούει τόν κώδωνα δια τό δλονέν αυξανόμενον κύμα του νεανικού έγκλήματος, τών θιαίων πράξεων, τών γκαγκστερικών κρουσμάτων. Καί αφήνει τόν κινηματογράφον νά παράγη και νά προβάλλη συνεχώς ταινίας που έκθειάζουν τό έγκλημα και έξάπτουν τήν φαντασίαν τών νέων και τών μεγαλύτερων, που έχουν άσθενή τήν συνείδησιν και στεροούνται πνευματικών θεμελίων.

Θρηνεί δια τόν άκατάσχετον «έρωτισμόν», που παρουσιάζει ό σημερινός άνθρωπος και ιδιά τό κύμα του πανσεξου-

αλισμού που τείνει νά κατακλύση τήν σύγχρονον κοινωνίαν και νά θρυμματίση τά θάθρα του πολιτισμού. Καί όταν δέν διδη ό ίδιος τό παράδειγμα μιās ήθικώς έπιψόγου ζωής, αφήνει τόν τύπον και τήν σκηνήν και τήν όθόνην και τό ραδιόφωνον και τήν τηλεόρασιν και τήν τέχνην νά ένσταλάζουν κάθε ώρα και στιγμή τό ναρκωτικόν τής σαρκολατρείας.

Κόπτεται δια τήν τρομακτικήν διάδοσιν μεταξύ τών νέων τών παραισθησιγόνων δηλητηρίων, του L. S. D., τής μαριχουάνας και τών τόσων άλλων ναρκωτικών, που ύπονομεύουν τήν σωματικήν και πνευματικήν των υγείαν, τήν ψυχικήν και διανοητικήν άντοχήν των. Καί εις τά κοινοβούλια ώρισμένων χωρών έτοιμάζονται νομοσχέδια, που νά έπιτρέπουν έλευθέραν τήν χρήσιν των από τούς σπουδαστάς κολλεγίων και πανεπιστημίων! Ένώ εις άλλην μεγάλην χώραν ένομιμοποιήθη ή χειροτέρα εκδήλωσις άνηθικότητας, που άλλοτε έδιώκετο ποινικώς.

Κατηγορεί τούς νέους ότι δέρονται από σύγχυσιν έξουθενωτικήν, ότι παραπαίουν, ότι ζοϋν μέσα εις τό «παράλογον» και τήν έξαλλωσύνην. Καί αν δέν τά επικροτή πρώτος αυτός, πάντως δέχεται άδιαμαρτύρητα νά πλημμυρίζεται ή σκηνή, ή τέχνη, κάθε «πολιτιστική» εκδήλωσις με χειμαρρον έργων παραλόγων, ύστερικών, παθολογικών, ανισορρόπων.

Γδύνεται εις τὴν σκηνὴν θεάτρου τοῦ Λονδίνου κάποιος «μοντέρνος» ἠθοποιός. Καὶ σπεύδει τὸ «φιλοθέαμον» κοινὸν νὰ γδυθῆ καὶ αὐτό, εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας διὰ τὴν παρέμβασιν τῆς ἀστυνομίας! Κατόπιν τούτου ἡ τελευταία διατάσσεται νὰ σταματήσῃ κάθε δῶξι-ν!

Εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην δίδεται ἡ πρεμιέρα τοῦ θεατρικοῦ ἔργου «Τσέ». Ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῶν ἀρχῶν οἱ ἠθοποιοὶ ἐντελῶς γυμνοὶ ἐπέδιδοντο ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐπὶ μίαν ὥραν «εἰς παντὸς εἶδους ἐρωτικὰς περιπτύξεις συμβολικὰς ἢ μὴ, καθὼς καὶ εἰς πάσης φύσεως διαστροφάς». Καὶ θρογὴ διαμαρτυριῶν ἠκούσθησαν, ὅταν ἡ ἀστυνομία ἐζήτησε νὰ ἀπαγορευθῆ ἡ παράστασις... Ὁ δὲ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου, Λέννοξ Ράφαελ, ἀνεκρίνωνε θρασύτατα ὅτι αἱ παραστάσεις θὰ συνεχισθοῦν!

Κραυγάζει ὁ κομμουνιστικὸς κόσμος: «Κάτω τὰ σύνορα! Οἱ Πατρίδες εἶναι ξεπερασμένες καπιταλιστικὲς ἰδέες!» Καὶ ἰδοὺ τώρα ἡ Μόσχα γρονθοκοποῦσα ἀγρίως τὸν φίλτατόν της Μαρξισμόν - Λενινισμόν, διακηρύσσει διὰ νὰ τὸ ἀκούσῃ ἡ ὁμογάλακτος ἀδελφὴ Κίνα: «Τὰ σύνορα τῆς ΕΣΣΔ εἶναι ἰερά καὶ ἀπαράβιαστα! Καί: «κ ἄ τ ὡ τ ἄ χ ἔ ρ ι α ἀ π ὸ τ ἄ σ ο β ι ε τ ι κ ἄ σ ὦ ρ α»!

Μᾶς εἶχαν ξεκουφάνει καὶ οἱ Σοβιετικοὶ καὶ οἱ Κινέζοι μὲ τὴν μυριάκις ἐπαναλαμβανομένην στομφώδη διακήρυξιν ὅτι «ἀκατάλυτη καὶ ἀδελφικὴ φιλία» ἤνωνε τοὺς δύο σοσιαλιστικοὺς λαούς.

Καὶ τώρα οἱ Μαιοῖκοι ὠρύνονται: «Καιρὸς νὰ ἀνακτήσωμεν τὰ κινεζικὰ ἐδάφη ποῦ μᾶς ἄρπαξαν οἱ σοβιετικοὶ ἱμπεριαλιστὲς καὶ νὰ ξεκαθαρίσωμεν τοὺς λογαριασμούς μας μὲ τοὺς ρεβιζιονιστὲς τῆς Μόσχας». Καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι καθὼς καὶ οἱ παραπλανηθέντες ἀπὸ τὰ ὑποκριτικὰ κηρύγματά των ἀντικρύζομεν ἔκπληκτοι «τὴν αἰώνια καὶ ἀκατάλυτη φιλία τῶν δύο ἀδελφῶν λαῶν» νὰ τὴν διαδέχεται «ἡ ὀ ρ γ ἠ κ α ἰ τ ὸ θ α ν ἄ σ ι μ ο ν μ ῖ σ ο ς» καὶ

ἡ μέχρις ἀλληλοεξοντώσεως διαμάχη!

Διερωτῶνται οἱ ἄνθρωποι τῆς καλῆς θελήσεως καὶ ἰδιαίτερος οἱ νέοι: Διατί αἱ ἀντιφάσεις αὐταί; Διατί ἡ φοβερὰ αὐτὴ ἀσυνέπεια μεταξύ λόγων καὶ πράξεων;

«Διατί», ἐρωτᾷ καὶ ὁ Ἔντουαρντ Κέννεντυ, «εἰκοσιτρία χρόνια μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ΟΗΕ ὁ κόσμος συγκεντρώνει πυρηνικὰ ὄπλα ἀρκετὰ διὰ νὰ καταστρέψουν τὸν πολιτισμόν μας — ὅχι μιὰ φορὰ ἀλλὰ πολλὰς φορές; Διατί ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς Νέγρους νὰ μετέχουν εἰς τοὺς πολέμους τῆς Ἀμερικῆς, ἐνῶ συχνὰ δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ ζοῦν εἰς προάστια ἀμερικανικῶν πόλεων;»

Καὶ ἀντερωτοῦν οἱ λευκοί. Διατί οἱ μαῦροι, ἐνῶ ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας, καίουν, ληστεύουν, σκοτώνουν ἀνυπερασπίστους λευκοὺς συμπολίτας των;

Θὰ ἠμποροῦσε νὰ πολλαπλασιάσῃ κανεῖς τὰ ἐρωτήματα καὶ νὰ τὰ ἐπεκτείνῃ καὶ εἰς ἄλλα πεδία. Διότι πῶς νὰ μὴ ἐξοργισθῆ ὁ νέος ἀπὸ τὸν ἄλλοπροσαλισμόν καὶ τὴν ἠθικὴν καθίζησιν τῆς συγχρόνου κοινωνίας καὶ πῶς νὰ μὴ νοιώσῃ νὰ σωριάζονται καὶ τὰ ὀλίγα ἠθικά του θάθρα, ὅταν ἀκούῃ ὅτι ἓνας ἐβδομηκοντούτης σεναρίστας παίρνει ὡς σύζυγον μίαν 25χρονην στάρ; Καὶ πῶς νὰ μὴ ἐκλείψῃ καὶ ὁ ἐλάχιστος σεβασμὸς του διὰ τοὺς συγχρόνους ἀνθρώπους, ὅταν ἀντικρύξῃ τὰ τόσα παράδοξα ἢ μᾶλλον τραγελαφικά, νὰ κάμνουν «οἰκογένειαν!», ἐκείνη 74 ἐτῶν, ἡ Γκραίη Ντάνιελς, αὐτὸς, ὁ Τζιμ Ἡσσον, μόνον 31 ἐτῶν; Καὶ δὲν θὰ γίνῃ εἰς τὰ μάτια του γελοῖος ὁ κόσμος αὐτὸς ποῦ μὲ τὸ στόμα τῆς γερόντισσας αὐτῆς λέει, ἔπειτα ἀπὸ ἕνα ἀταίριαστον γάμον, ὅτι εἶναι «ἡ πιὸ εὐτυχομένη γυναικίκα τοῦ κόσμου», ἐνῶ ὁ τριακονταετῆς «σύζυγος» ψελλίζει τὸ γλυκανάλατον: «τὴν ἀγαπῶ πάρα πολὺ (!!) καὶ εἶμαι θέβαιος ὅτι θὰ εἶμαστε πολὺ εὐτυχισμένοι μαζί!»!

★ ★ ★

Τραγελαφικὴ ἀληθινὰ κατάστασις,

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΝΙΟΣ 1969

πού έπιτείνει την ήθικην σύγχυσιν και κάμνει τους νέους να μη γνωρίζουν πλέον τί να παραδεχθούν και εις ποίας αρχάς και εις ποία ιδανικά να θεμελιώσουν την ζωήν των, ή να μὴν ἔχουν πλέον και οἱ ἴδιοι κανένα ήθικὸν δισταγμὸν.

Θά εἰπῆτε ἴσως ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔτσι. Ἀσφαλῶς. Ἀλλὰ ποῖος ἀγνοεῖ ὅτι αὐτά, ἔστω και τὰ ὄχι πλεονάζοντα, προβάλλονται και ἐξαίρονται εις την παραστρατημένην αὐτὴν ἐποχὴν τῆς τόσης ήθικῆς καθιζήσεως, ὡστε ή ἀδιαμόρφωτος ψυχικῶς και ή στερουμένη ἰσχυρῶν ήθικῶν θεμελιῶν νεολαία να ἐπηρεάζεται σφόδρα και να μορφῶνῃ τελικὰ μέσα της ἕνα ήθικῶς ἀνισόροπον και μηδενιστικὸν κόσμον; Και αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ πολὺ ἀνησυχητικόν.

Κατόπιν ὄλων αὐτῶν βλέπουν οἱ πολλοὶ τὸν ἀναθρασμὸν πού ἐπικρατεῖ εις ἕνα τμήμα τῆς νεότητος τοῦ ἐξωτερικοῦ, τὰς ὑστερικές ἐκδηλώσεις της, τοὺς ἐξωφρενισμοὺς πού παρουσιάζει εις τὸ ἔνδυμα, τὴν ἐμφάνισιν, τὴν συμπεριφορὰν, τὰς ἐξαλλοσύνας της, τὸν ἀσυγκράτητον ἐρωτισμὸν, τὴν καταπάτησιν τοῦ καθιερωμένου κώδικος ήθικῆς, τὴν ἐπίδοσίν της εις τὰ ὑπονομευτικά τῆς ὑγείας της ναρκωτικά, και ἀγανακτοῦν και καυτηριάζουν συλλήθδην τὴν νέαν γενεὰν ὡς παραστρατήσαν και καταποντισθεῖσαν ήθικῶς.

Ναί. Ἀλλὰ διατί δὲν διερωτῶνται πῶς ἔφθασαν τὰ νειῶτα εις τὸ θλιθερὸν αὐτὸ κατάντημα; Τί συνέθη διὰ να εἶναι οἱ νέοι αὐτοὶ νωθοὶ, χωρὶς ὄρεξιν δημιουργίας, να μετεωρίζονται εις τὸ κενόν, να τὰ ἔχουν κυριολεκτικὰ χαμένα χωρὶς ἔρμα και να θουλιάζουν εις τὸ τέλημα; Δὲν προηγῆθη τὸ παραστράτημα τῆς πρεσβυτέρας γενεᾶς; Ποία ἰδανικά ἐνεφύσησε εις τὴν ψυχὴν των με τὰ λόγια της, τὰ ἔργα της, τὴν ὄλην ἀντιμετώπισιν τῆς ζωῆς, αὐτὴ ή πρεσβυτέρα γενεά, ὡς γονεῖς, ὡς ταγοί, ὡς πνευματικοὶ ἡγέται; Μὲ ποῖον παράδειγμα τοὺς ἐξύμωσε ὡς οἰκογένεια, ὡς κοινωνία, ὡς σχολεῖον; Ὅταν εις τὴν παρακαμάζουσαν Εὐρώπην καθηγηταί

ὡς οὐραγοὶ τίθενται ἐπὶ κεφαλῆς εις τὰς ἀναρχικὰς ἐκδηλώσεις των, διὰ να εὐαρεστήσουν εις τοὺς θορυβοῦντας ἀκουρευτοὺς νέους, και ὅταν οἱ ταγοὶ των ἐξυμνοῦν τὰς ἀναρχικὰς ἐξεγέρσεις των ὡς ἀποβλεπούσας τάχα εις «τὸ κτίσιμο ἑνὸς νέου κόσμου», τί θέλετε να κάμουν οἱ χωρὶς πυξίδα και πνευματικὸν προσανατολισμὸν νέοι; Πῶς να μὴ ἐπιταθῆ ή ἀρρώστια και ή ἐξαλλοσύνη;

Ἐν νεαρά, ἕνα κορίτσι 16 χρονῶν, ἦταν ξαπλωμένη σ' ἕνα πάγκο, ρουφῶντας ήδονικὰ ἕνα τσιγάρο χασίς. Ἀκούρευτο και θρώμικο νεοί ἦσαν πεσμένοι στὰ πατώματα μισοσκοτεινῶν δωματίων ὡς σωροὶ ἀπὸ πεταμένα σκουπίδια... Πλήθος ἀπὸ τσιγάρα χασίς ἀστραφταν ὡς ἀστράκια μέσα στὸ σκοτάδι. Κι' ἀπὸ παντοῦ ή ἀψιὰ μυρουδιὰ ἀπὸ ἰνδικὴ κάνναβη σοῦσφιγγε παράξενα τὸ λαιμό...». Ἔτσι περιγράφει μεγάλη ἡμερησία ἀγγλικὴ ἔφημερίς, ἕνα ἀπὸ τὰ κέντρα τοῦ Ἄμστερνταμ, ὅπου συχνάζει ή νεότης και ὅπου τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τῆς πόλεως, διὰ να κερδίση και να ἀναμορφώση (!!) τοὺς ἀτάκτους νέους, ἔθεσε τὸ σύνθημα: «Ἐδὼ μέσα κανετε ὅ, τι θέλετε».

Δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς και ἀπεκαλύφθη αὐτὸ πού εἶδαμε ἀνωτέρω, ὅτι δηλαδὴ εις τὰ κέντρα αὐτὰ τὸ χασίς ἐκαπνίζετο ἐλεύθερα... Και ὅμως οὔτε οἱ γονεῖς, οὔτε οἱ διδάσκαλοι, οὔτε ή Ολλανδικὴ Ἐκκλησία δὲν ἐξηγέρθησαν ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς. Μονάχα μία φωνὴ ἠγέρθη, μιᾶς μητέρας: «Ἐνθαρρύνομεν τοὺς τῆναίητζερς, τώρα εἶπε, και ἕνας Θεὸς ξέρει πού θὰ τοὺς οδηγήσουν τὰ ναρκωτικά». (Daily Mirror και Ἐλεύθερος Κόσμος τῆς 23.3.69).

Και μόνον τὸ παράδειγμα αὐτὸ δείχνει ὅτι πολὺ περισσότερον ἀπὸ τοὺς νέους παραπαίουσιν οἱ μεγάλοι. Σύγχυσις δεινὴ και ἐπικίνδυνος ήθικὴ ἀμβλυσίς δέρνει τοὺς φύσει και θέσει ὀδηγούς της. Αὐτοὶ, ἀντὶ να ἐπισημάνουν τὴν ἀρρώστια και να βοηθήσουν εις ἀνάρρωσιν, γίνονται ἕνα με τὸν ἐκτραχηλισμὸν.

Εἶτε λογοτέχνη εἶναι, εἶτε ποιηταί, εἶτε μυθιστοριογράφοι, εἶτε θεατρικοί συγγραφεῖς, σαρτρικοί καὶ μὴ, μὲ τὰ ἔργα των, μὲ τὴν ζωὴν των προβάλλουν τὴν ἀμφιβολίαν, τὴν δυσπιστίαν, τὴν ἄρνησιν, τὸ ἄγχος, τὸ κενόν, τὸν χωρὶς αὔριον θάνατον, τὸν μηδενισμόν, τὴν σαρκολατρείαν, τὸν εὐδαιμονισμόν.

Καὶ διερωτᾶται κανεὶς: Ἐμποροῦν τέτοιοι ὁδηγοὶ νὰ διαπαιδαγωγήσουν τὴν νεότητα καὶ ἔμποροῦν νὰ ἔχουν τὸ ἀπαιτούμενον κύρος διὰ νὰ τὴν κατευθύνουν εἰς ἕνα κόσμον, ποῦ δίδει τόσοσιν κακὰ παραδείγματα καὶ ὠθεῖ μὲ ὅλα του τὰ μέσα εἰς τὸ ποικίλον παραστράτημα; Καὶ ἔάν τὸν ὁδηγήσουν, ποῦ θὰ τὸν κατευθύνουν;

★ ★ ★

Καὶ ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ πραγματικότης κάμνει ὀξύτερον, ἀληθινὰ πυρακτωμένον τὸ πρόβλημα. Διότι ὑπονομεύει καὶ ἐξουδετερώνει ἐν πολλοῖς κάθε προσπάθειαν πνευματικῆς ἀποτοξινώσεως καὶ ψυχικῆς ἀνυψώσεως τῆς νεολαίας.

Δὲν ἀρκεῖ νὰ διαπιστώνωμεν ὅτι ἡ σημερινὴ νεολαία θάινει κατὰ κρημνῶν. Πρέπει νὰ συνειδητοποιήσωμεν καὶ τὸ ἄλλο γεγονός, ποῖος τῆς ἔδειξε τὸν δρόμον πρὸς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀπώλειας; Δὲν εἶναι ἡ προηγηθεῖσα γενεά, ἡμεῖς οἱ πρεσβύτεροι, ποῦ τοὺς τὸν ἐδιδάξαμεν θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς;

Ἔνας ποῦ ἀντικρύζει μὲ τίμιον καὶ ἀπροκατάληπτον βλέμμα τὸν σημερινόν κόσμον εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ἐν πολλοῖς δὲν ἐμπνέει αἰσιοδοξίαν ὁ κόσμος αὐτός. Ἀντιθέτως ὁδηγεῖ εἰς ἀπαισιοδοξίαν διὰ τὸ μέλλον του.

Τὶ ὠφελεῖ λοιπὸν νὰ καταδικάζωμεν τὴν νέαν γενεάν καὶ νὰ ἐπιρρίπτωμεν εἰς αὐτὴν ὅλα τὰ θάρη; Δὲν θὰ ἦτο τιμιώτερον καὶ εὐθύτερον, ἀλλὰ καὶ οἰκοδομητικώτερον, ἂν ἐστρέφαμεν τὴν κριτικὴν μας πρὸς τὴν γενεάν ποῦ προπορεύεται, πρὸς ἡμᾶς-αὐτοὺς δηλαδὴ;

Ἐδῶ εὐρίσκεται ἡ οὐσία τοῦ προβλήματος. Ἀντὶ νὰ περιορίζωμεν τὸ ἐ-

ρώτημα μόνον εἰς τὸ «ποῦ θαδίζει ἡ νεολαία», θὰ εἴμεθα περισσότερο μὲσα εἰς τὰ πράγματα ἂν ἐπεκτείνωμεν τὸ ἐρώτημα: «Ποιοὶ εἴμαστε ἐμεῖς, οἱ γονεῖς τῆς, οἱ διδάσκαλοί τῆς, οἱ φύσει καὶ θέσει πνευματικοὶ ὁδηγηταί τῆς; Πρὸς τὰ ποῦ θαδίζομε ἐμεῖς, οἱ πρεσβύτεροί τῆς;» Ἰσχύει καὶ ἐδῶ: «Πέστε μου ποιοὶ εἴσθε σεῖς οἱ γονεῖς, οἱ διδάσκαλοι, οἱ ἄρχοντες, ἡ κοινωνία σας γιὰ νὰ σᾶς πῶ ποιά εἶναι καὶ τὰ παιδιὰ σας καὶ οἱ νέοι γενικὰ».

Διότι δυστυχῶς ἡ νεότης πηγαίνει ὅπου τὴν ὁδηγοῦμεν ἡμεῖς. Ἀκολουθεῖ τὸ δικό μας ἰδεολογικὸν χάος καὶ μιμεῖται τὰ πρόσωπα ποῦ τῆς προβάλλομεν. Ζητεῖ σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν τῆς ὑψηλοῦς στόχους καὶ ἰδανικά. Καὶ ἡμεῖς τῆς δίδομεν τὴν «καταναλωτικὴν κοινωνίαν»! Λαχταρᾷ πρότυπα, ἥρωας διὰ νὰ τὴν ἐμπνέουν. Καὶ τῆς προσφέρομεν ἀνεργματίστους ἠθικῶς ποδοσφαιριστάς, στᾶρς ἐπτάκις διαζευχθέντας, καταχραστάς παντρεμένους συνάπτοντας σχέσεις μὲ καλλιτέχνιδας, ὅλα αὐτὰ τὰ φαῦλα εἰδῶλα τῆς ἐποχῆς. Ζητεῖ ἔμπνευσιν καὶ ὄρμην καὶ τῆς προσφέρομεν τὴν ἔμπνευσιν τῶν κέντρων τῆς Πλάκας καὶ τῆς πλατείας Κολωνακίου, ἢ τὴν μέθην τοῦ βολάν καὶ τὸν ἱλιγγον τῆς ταχύτητος. Διψᾷ γιὰ χαρὰ. Καὶ τῆς προτείνομεν τὴν φωτιά τοῦ ἀλκοόλ. Ζητεῖ μίαν πίστιν σοβαράν, ἱκανὴν νὰ τὴν ὀπλίση μὲ δύναμιν, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς σκληροὺς αὐτοὺς καιροὺς. Καί, ὅταν δὲν τὴν πνίγωμεν μὲσα εἰς τὸν συγνὸν σκεπτικισμόν, τῆς προσφέρομεν τὸ ὠροσκόπιον τῆς ἀστρολογίας καὶ τὴν χαρτομαντεῖαν...

Ἡ διόρθωσις λοιπὸν πρέπει ἀπὸ ἐδῶ νὰ ἀρχίσῃ. Ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνυψώσεως τῆς νεολαίας, ἀνάγκη νὰ τίθεται ὡς προϋπόθεσις ὅτι αὐτὴ ἡ ἐργασία ὀφείλει νὰ ἀρχίσῃ πρῶτα ἀπὸ ἡμᾶς. Ἡ τουλάχιστον νὰ συμβαδίζῃ ἢ προσπάθειαν πνευματικῆς ἀνορθώσεως. Νὰ συμβαδίζῃ εἰς ὅλας τὰς ἡλικίας, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἔργον συνολικόν.

Διὰ νὰ γίνῃ λοιπὸν κάτι τὸ σοβαρὸν

ανάγκη νά ἀντιμετωπίσωμεν τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ἓνα αὐτὸ πρόβλημα.

α) Ὅχι μὲ καταδίκην τῆς νεότητος, ἀλλὰ μὲ κατανόησιν καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτήν.

Ἀσφαλῶς ὁ τρόπος πού θά βοηθήσῃ εἰς τὸ πνευματικὸν ἀνέβασμα τῆς νέας γενεᾶς δὲν εἶναι ὁ λιθοβολισμὸς τῆς εἰς κάθε παρεκτροπῆν τῆς. Διότι μὲ τὸ νά ξεγράφωμεν τὴν νεολαίαν, ὅπως παρετήρησε κάποιος, εἶναι σάν νά ξεγράφωμεν ὕστερα ἀπὸ τριάντα χρόνια τὸν κόσμον. Τὸ λάθος αὐτὸ πού κάμνουν πολλοί, ἀσχέτως ἂν εὐθύνεται πολὺ ἢ ὀλίγον ἡ νεότης διὰ τὰς παρεκτροπὰς τῆς, τὸν μόνον καρπὸν πού ἀποφέρει εἶναι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, νά κάμνῃ ἀγεφύρωτον τὸ χάσμα μεταξὺ τῆς νέας γενεᾶς καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆς. Καὶ ἐργασία ἠθικῆς διαπλάσεως τῆς νεότητος δὲν ἡμπορεῖ νά γίνῃ μὲ τὴν ἀσυνεννοησίαν καὶ διαμάχην καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης μεταξὺ τῶν δύο γενεῶν.

Τὸ καθήκον πού προβάλλει εἶναι νά γ ε φ υ ρ ω θ ῆ κατὰ τὸ δυνατόν ἡ δ ι α φ ο ρ ᾶ ν ο ο τ ρ ο π ι ᾶ ς τῆς μιᾶς γενεᾶς πρὸς τὴν ἄλλην καὶ νά ἐπιτευχθῆ ἡ ἐξάλειψις τῆς δ ι α σ τ ᾶ σ ε ω ς καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι, ὅπως ὀρθὰ παρετηρήθη ἀπὸ τὸν δξύνουν μελετητὴν τοῦ προβλήματος αὐτοῦ καθηγητὴν κ. Ἄλ. Τσιριντάνην, εἰς τὴν Ἑλλάδα μας δὲν ὑπάρχει χάσμα «μὲ τὴν ἀγριάδα πού παρατηρεῖται εἰς ἄλλας χώρας», ἀλλ' ἀ π ὅ σ τ α σ ι ς. Καὶ ἡ ἀπόστασις ὅμως αὕτη, πού παρεμποδίζει τὰς δύο ἡλικίας νά συμπορευθοῦν, «ἐπιβάλλεται, ἀποτελεῖ ὑπερτάτην ἐθνικὴν ἀνάγκην νά ὑπερникηθῇ, νά ἀντικατασταθῇ ἀπὸ τὴν προσέγγισιν» (Συζήτησις, Μάρτιος 1969 σελ. 50).

Ἴσως ἀντίειπη κανεὶς: Μὰ εἰς τὴν χώραν μας δὲν συμβαίνουν αὐτὰ τὰ ἐξωφρενικὰ καὶ τὰ τραγελαφικὰ πού λαμβάνουν χώραν ἄλλου, οὔτε παρατηρεῖται ἐδῶ ἢ αὐτὴ ἔκλυσις ἠθῶν. Εἶναι ἀ-

ληθινὸ αὐτό. Ἐν τούτοις καὶ ἐδῶ τὰ πράγματα ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, δὲν θαίνουσι καλά. Ἦρχισε καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἠθικὴ καθίζησις νά ἐκδηλώνεται ἄλλοτε δειλά, ἄλλοτε περισσότερο θαρρετὰ εἰς τὴν ζωὴν τῆς γενεᾶς πού ἐπέρασε πλέον τὴν νεότητα, ἂν μὴ καὶ τὴν μέσσην ἡλικίαν. Διότι, πῶς νά τὸ κάμωμεν, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἀνάλογος πρὸς τὰς περιστάσεις ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ὀριμότης καὶ περιχαράκωσις, ἡ νόσος δὲν διστάζει νά ἀπλωθῇ καὶ ἐκεῖ ὅπου μέχρι πρὸ ὀλίγου ἐδέσποζε ἡ ὑγεία. Τὸ ρεῦμα τῆς μιμήσεως ἄλλως τε εἶναι τόσοσιν ἰσχυρὸν εἰς καιροὺς ρευστοῦς, ὅπως οἱ ἰδικοὶ μας, ὥστε αὐτὸ νά κατακτᾷ ὄχι ὀλιγώτερον τοὺς πρεσβυτέρους ἀπὸ ὅ,τι τοὺς νεωτέρους. Καὶ ἐδῶ λοιπὸν ἡ νέα γενεὰ βλέπει ἀρκετοὺς ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς νά ἐρωτοτροποῦν μὲ τὴν «ντόλτσε θίτα», ξενοχτῶντας εἰς κέντρα ὑπόπτου ἠθικῆς, νά διαλύουν τὰς οἰκογενεῖας τῶν διὰ λόγους ἠθικῆς ἐκτροπῆς τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς συζύγους, νά ζητοῦν νά ἐπιπλεύσουν μὲ τὴν διαβολὴν ἢ τὴν ψευτιά, καὶ γενικὰ νά ἀναδίδουν μὲ τὴν ὄλην τῶν ζωῶν ὁσμὴν σήψεως.

Καὶ εἰς τὴν χώραν μας, λοιπὸν, παρὰ τὴν ἠθικὴν ὑπεροχὴν τῆς ἐν σχέσει μὲ τὰ ἄλλου, ὁ κίνδυνος δὲν εἶναι ἀμελητέος. Καὶ τὸ τυχὸν παράδειγμα ἡμῶν τῶν μεγαλύτερων δὲν ἀσκεῖ ὀλιγωτέραν καταλυτικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν νεότητα, οὔτε εἶναι τοῖο ὥστε νά ἀποσοθῆται ἢ ἀπόστασις.

Ἐπομένως ἡ προσέγγισις μεταξὺ πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων τότε θά γίνῃ θαθεῖα καὶ ἀληθινὴ κατανόησις καὶ ἐπαφὴ ψυχῶν, ἐὰν ἡμεῖς οἱ μεγαλύτεροι ἀναγνωρίσωμεν πρῶτον καὶ τὸ ἰδικὸν μας μερίδιον ἐνοχῆς καὶ εὐθύνης δι' αὐτὴν τὴν ἀπόστασιν, καὶ γενικώτερα διὰ τὸ ξεστράτισμα τῆς νεολαίας ἀπὸ τὰς πατροπαράδοτους Ἑλληνοχριστιανικὰς ἀξίας, ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας. Δὲν ἐσταθήκαμεν πνευματικῶς εἰς τὸ ὕψος μας, δὲν ἐδώσαμεν εἰς τὴν νεότητα, ὅ,τι αἱ παλαιότεραι γενεαὶ ἔδιδαν πλουσίως καὶ

αυθορμήτως: Τὸ ἦθος, δηλαδή, τὸ ἀνώτερον, τὴν ἐντιμότητα εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ζωὴν μας, τὴν ἐμμονὴν εἰς τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ εἰς τὰ ἰδεώδη τῆς φυλῆς μας. Καὶ οἱ νέοι ἀναγνωρίζουν ὡς ἡγεσίαν καὶ τὴν περιβάλλουν μὲ σεβασμόν, μόνον γονεῖς, διδασκάλους, πνευματικούς ὁδηγούς, πού παρουσιάζονται μὲ ἦθος ἀνώτερον καὶ διαθέτουν συνέπειαν λόγων καὶ πράξεων.

Ἐπομένως ἐκεῖνο πού ἡμπορεῖ νὰ μᾶς ἐξαγνίσῃ καὶ ἀπέναντι τῆς νέας γενεᾶς καὶ ἀπέναντι τῆς συνειδητέως μας, εἶναι, ὅπως παρατηρεῖ ὁ καθηγητῆς κ. Ἄλ. Τσιριντάνης, ἕνα «ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» πού θὰ βγῆ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά μας» (*).

Ἔτσι θὰ βοηθήσωμεν θετικᾶς εἰς τὴν ψυχικὴν ἐξύψωσιν τῆς νεότητος. Διότι ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ ἀλήθεια ἀποτελοῦν πάντοτε ἄριστα μέσα δημιουργίας καταλλήλου ἀτμοσφαιράς διὰ μίαν ἐπαφήν καὶ κατανόησιν ψυχῶν.

Καὶ μαζὴ μὲ αὐτὰ ὀφείλομεν νὰ περιβάλλωμεν τοὺς νέους μας μὲ ἀγάπην καὶ κατανόησιν. Τὸ εὐκόλον καὶ τὸ ἀνώδυνον εἶναι νὰ ἐξοργιζώμεθα ἀπὸ τὴν ἀναιδιᾷ, ἐνίοτε, στάσιν τῆς καὶ τὴν ἀντίθετον νοοτροπίαν τῆς. Ἄλλ' ἡ ὀργὴ δὲν ἀποτελεῖ θεραπείαν, οὔτε συνιστᾷ δύναμιν καὶ ἐπιβολήν. Τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπιβολήν τὴν ἀσκεῖ ἡ ἀγάπη, μὲ τὴν τεραστίαν παιδευτικὴν τῆς ἀγωγῆς. Μόνον μία συνεχὴς προσπάθεια ἀγάπης καὶ κατανόησεως τῶν νέων μας, τῶν δικαιολογητικῶν πού ἔχουν, τοῦ κλίματος τοῦ γενικοῦ μέσα εἰς τὸ ὅποιον ζοῦν, τῶν ἐπιδράσεων πού ὑφίστανται, ἐντὸς μιᾶς κοινωνίας νοσοῦσης καὶ παραπαιούσης ἠθικῶς, θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος. Ἔτσι θὰ ἐγκύψωμεν ὄχι ὡς ἄτεγκτοι τιμηταὶ ἀλλ' ὡς καλοὶ σαμαρεῖται πλήρεις στοργῆς εἰς τὰ τραύματα τῆς νέας γενεᾶς, διὰ τὰ ὅποια ἄλλως τε δὲν εἴμεθα ἀνένοχοι. Ἔτσι θὰ τῆς δώσωμεν ὄχι θεωρίας καὶ γνώσεις, ἀλλὰ τὸ περίσσευμα τῆς καρδιάς μας.

* Ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 51.

Καὶ δεῦτερον νὰ δώσωμεν σὰν Ἑλληνες χριστιανοὶ εἰς τὴν ζωὴν μας κυρίαρχον θέσιν εἰς τὰ ἰδανικά.

Ἀσχέτως τί γίνεται εἰς ἄλλας χώρας, ἐδῶ, εἰς τὴν Ἑλλάδα μας, τὰ ἰδανικά ὑπῆρξαν ἀνεκαθεν ἡ κινητήριος δύναμις καὶ τὸ στήριγμα καὶ τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ Ἔθνους ὀλοκλήρου.

Πολὺ σωστά ὁ Ἄλ. Καρὲλ εἶχεν υπογραμμίσῃ κατὰ πού ἰσχύει διὰ κάθε ἄνθρωπον: «Τὸ μ ἔ λ λ ο ν ἄ ν ἡ κ ε ι ε ἰ ς ἔ κ ε ἰ ν ο υ ς π ο ῦ κ ἄ μ ο υ ν τ ἄ π ἄ ν τ ἄ γ ἰ ἄ ἑ ν ἄ ἰ δ ἄ ν ἰ κ ἄ». Καὶ τὸ ἰδανικόν γύρω ἀπὸ τὸ ὅποιον περιστρέφεται ἡ ζωὴ μας εἶναι, ὅπως παρατηρεῖ ὁ καθηγ. κ. Ἄλ. Τσιριντάνης, «ἡ Πίστις, ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Πίστις. Αὐτὴ ἡ Πίστις διεμόρφωσε τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους μας ἀφ' ἧς ὁ λόγος ὁ τοῦ Σταυροῦ διὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλληνίδα γῆν» (Συζήτησις 1969, Μάρτιος σ. 53). Καὶ ὁ μέγας πολεμάρχης τοῦ 1821, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, εἰς τὸν λόγον πού ἐξεφώνησε εἰς τὴν Πνύκα τὴν 7ην Ὀκτωβρίου 1838, αὐτὴν τὴν υποθήκην ἀφῆκε εἰς τὰς Ἑλληνικὰς γενεάς.

«Πρέπει νὰ φυλάξετε τὴν πίστιν σας καὶ νὰ τὴν στερεώσετε, διότι ὅταν ἐπιᾶσαμε τὰ ἄρματα εἶπαμε πρῶτα ὑπὲρ Πίστεως καὶ ἔπειτα ὑπὲρ Πατρίδος». Διότι εἰς τὴν Πίστιν τὴν ζωντανήν, τὴν συνεπῆ ἡμπορεῖ νὸ στηριχθῆ ἡ ἀναγέννησις τῆς νεολαίας.

Πίστις καὶ Πατρίς εἶναι τὸ πάθος τοῦ Ἑλλήνου. Χάρις εἰς αὐτὰ τὰ δύο ἐξῆσε καὶ ἐσώθη καὶ ἐθαυματούργησε καὶ ἐδοξάσθη εἰς τὸν πολυχιλιετῆ βίον του. Κοντὰ εἰς τὴν πίστιν καὶ θεοσέβειαν, ἡ φιλοπατρία ἀποτελεῖ ὑπέρτατον ἰδανικόν. «Τὴν δὲ φιλοπατρίαν, τονίζει καὶ ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, εἰς τοὺς «Στρωματεῖς», καὶ μᾶλλον Ἑλλήσιν οἶον διαθήκην οἰκείαν αὐτοῖς διδόνθαι, ὑπόβαθρον οὖσαν τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας».

★ ★ ★

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ Ἑλληνοχριστιανικόν

ιδεῶδες πρέπει, εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ποὺ ὄλα καταρρέουν καὶ ποὺ ἀληθινὴ θύελλα κτυπᾷ καὶ ξερριζώνει τὰς ἀξίας ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας ἔχει οἰκοδομηθῆ καὶ στηριχθῆ ἢ κοινωνία καὶ ὁ πολιτισμός, νὰ ἀποτελέσουν τὸ θάθρον μας δι' ἓνα ξεκίνημα ἀναγεννήσεως.

Ἀσφαλῶς θὰ δέρωμεν ἄερα ἂν ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς νέους μας νὰ ἐμφοροῦνται ἀπὸ ὑψηλὰ ἰδεώδη, χωρὶς νὰ τοὺς παρέχωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἐνθουσιῶδεις ἐνσαρκωτὰς τῶν ἰδανικῶν αὐτῶν. Θὰ ὁμοιάζωμεν μὲ ἐκείνους τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς ποὺ ἐξαίρουν κατ' ἀνάγκην καὶ ἀπὸ ἀνωτέραν ἐπιταγὴν εἰς τοὺς μαθητὰς των, τὰ ἰδανικὰ μὲ τὰ ὁποῖα ἐδοξάσθη τὸ γένος μας, ἀλλ' ἀκάρπως, διότι οἱ ἴδιοι εἶναι γυμνοὶ καὶ ἔρημοι ἀπὸ κάθε ἴχνος ἰδανικοῦ, ἂν δὲν εἰρωνεύωνται καὶ δὲν μυκτηρίζουν εἰς ἄλλας στιγμὰς καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν φιλοπατρίαν.

Ὁ Θεὸς καὶ ἡ Πατὴρ δὲν μᾶς ζη-

τοῦν ἀπλῶς νὰ μοχθήσωμεν χάριν τῆς μορφώσεως τῆς νεότητος. Αὐτὸ θὰ ἦτο τὸ ὀλιγώτερον. Μᾶς ζητοῦν κάτι περισσότερο ἀπὸ αὐτό. Ἄπαιτοῦν νὰ νικήσωμεν εἰς τὴν πάλην, διὰ νὰ τὴν ἀναδείξωμεν εἰς ἀληθινούς "Ἕλληνας χριστιανούς. Νὰ κτίσωμεν τὸν «καιὸν ἄνθρωπον», αὐτὸν ποὺ προσδοκᾷ ὁ σημερινὸς ταλαιπωρημένος καὶ γελασμένος κόσμος καὶ ὁ ὁποῖος καλλιτεχνεῖται ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον αἰῶνας τώρα.

"Ἄν λοιπὸν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καλῆς θελήσεως, νεώτεροι καὶ πρεσβύτεροι, συμβαδίσωμεν καὶ ἐνώσωμεν τὰς δυνάμεις μας εἰς τὴν εὐγενικὴν καὶ ὑψηλὴν αὐτὴν προσπάθειαν τῆς δημιουργίας τοῦ νέου ἀνθρώπου, τότε θὰ χειραγωγήσωμεν καὶ θὰ διαπλάσωμεν τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, — καὶ ποιὸς ξέρει; — καὶ ἐκεῖνο πέραν τῆς Ἑλλάδος.

Ἄρχ. ΠΕΤΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΑΣ

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Ἐντὸς ὀλίγου θὰ δώσετε καὶ οἱ δύο τὴν σταθερὴ ὑπόσχεσι ὅτι θὰ ἀνήκετε παντοτεινά, ὀλοκληρωτικὰ ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον. Καὶ ἡ ἀγάπη σας εἶναι τὸ θεμέλιο αὐτοῦ τοῦ διασθήματός σας. Δὲν ἔχετε ἀνάγκη νὰ κρίνετε αὐτὸ τὸ διάσθημα τὸ ὁποῖον ἐπιχειρεῖτε, ἀρκεῖ γιὰ νὰ τὸ θέλετε καὶ νὰ τὸ δικαιολογήτε ν' ἀκούσετε τὴν ἐπιτακτικὴ φωνὴ τῆς καρδιάς σας, ἢ ὁποῖα ἐκφράζει αὐτὴ τὴν ἀγάπη σας.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν αὐτὸ τὸ διάσθημά σας νὰ προκαλήται ἀπλῶς καὶ μόνον ἀπὸ τὸ ἔνστικτον, δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν ἢ ἀγάπη σας νὰ κινήται ἀπὸ τὸ ἔνστικτον, διότι ἡ ἀγάπη σας, ἂν καὶ πρῶτα ἐκδηλώνεται σάν μιὰ ἀμοιβαία ἔλξις, ἔχει μεγάλη ἀποστολὴ μέσα στὴ ζωὴ σας. Ἐὰν ἐκδηλώνεται σάν ἕνα θέλγητρο τὸ ὁποῖον δοκιμάζετε χωρὶς νὰ τὸ αἰτιολογήσετε, αὐτὸ γίνεται διότι ἀπλούστατα ὁ Θεὸς μὲ τὴν ἀπέραντη σοφία Του ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο μὲ διάφορα συναισθήματα ποὺ ὀφείλουν νὰ κατευθύνουν τὴν ἐν γένει συμπεριφορὰ του. Ἀρκεῖ νὰ τὴν ἐλέγχωμε καὶ νὰ βλέπωμε ἐὰν τὰ αἷτια ποὺ τὴν προεκάλεσαν εἶναι φυσιολογικά, καθαρὰ. Πραγματικὰ ἡ ἀγάπη μας ἔχει νὰ παίξῃ ἕνα σπουδαῖο ρόλο, ὅπως κάθε ἀνθρώπινο συναισθημα. Ἄλλὰ αὐτὸ τὸ ἔργο τῆς ἀγάπης, διέπεται ἀπὸ ἕνα μεγάλο καὶ σπουδαῖο νόμο, σπουδαῖο γιὰ τὴν τακτοποίησιν τῆς ζωῆς μας καὶ τὸν ὁποῖον ὀνομάζω «νόμον τῆς ἁρμονίας». Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν ἀσυμφωνίες μέσα στὴ ζωὴ μας, δὲν πρέπει ἀκόμη, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν ἑτερογένεια· ὅλες μας οἱ τάσεις, ὅλα μας τὰ ἔνστικτα, ὅλα μας τὰ αἰσθήματα, ὅλα μας τὰ καθήκοντα πρέπει νὰ εὐρίσκονται εἰς μίαν ἁρμονία, νὰ ἀπαρτίζουσι ἕνα ὁμοιογενὲς σύνολον. Διαφορετικὰ θὰ αἰσθανώμεθα πάντα σάν διηρημένοι, συρβόμενοι εἰς ἀντίθετες καὶ ἀντιφατικὰ κατευθύνσεις. Ἡ ζωὴ μας θὰ εἶναι σὲ μίαν ἀδιάκοπη παρέκκλιση καὶ

αὐτὸ θὰ μᾶς προκαλῆ μιὰ τρομερὴ ὀδύνη. Αὐτὴ ἡ ἁρμονία τῶν ἐνστίκτων μας, τῶν αἰσθημάτων μας, τῶν καθηκόντων μας ἔχει δύο θεμελιώδεις ἀπαιτήσεις, οἱ ὁποῖες προέρχονται ἐκ τῆς φύσεώς μας ὡς παιδιῶν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ζωὴ μας ὀλόκληρη πρέπει νὰ διέπεται ἀπὸ τὸ πνευματικόν, νὰ διαπνέεται ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ πνευματικοῦ, τοῦ ὑπερτατου, χωρὶς νὰ ἀντιτίθεται τὸ Πνεῦμα στὴ Ζωή. Δὲν πρέπει νὰ ἀρνούμεθα τὴν πραγματικότητά, νὰ καταστρέφωμεν τὸ ὕλικόν, τὸ ζωϊκὸ μέρος, αὐτὴ τὴν πολὺ ἀνθρώπινη μορφή τῆς ζωῆς, διότι ἂν πράξωμε κάτι τέτοιο, εἶναι σφάλμα, ὅπως σφάλμα θὰ εἶναι ἂν κάμωμε τὸ ἀντίθετο. Πνευματικὸν καὶ ὕλικόν σὲ ἕνα ἁρμονικὸν σύνολον θὰ εἶναι τὸ πλαίσιον, ἢ θερμὴ ἀτμόσφαιρα μέσα στὴν ὁποῖα θὰ κυλάῃ ἡ ζωὴ μας. Ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖον ἄς εἴμεθα ρεαλισταί. Ἄς ἀντιμετωπίσωμε τὴ ζωὴ μὲ ἄδολο βλέμμα, ἄς τὴν ζήσωμε ὅπως τὴν ἐδημιούργησε ὁ Κύριος. Μέσα στὸ ἀνθρώπινο ἄς δοῦμε τὸ «Μυστήριον τοῦ Θεοῦ», ἄς μάθωμε νὰ θρῖσκουμε μέσα στὶς συγκεκριμένους πραγματικότητες ποὺ ἀπαρτίζουσι τὴν καθημερινὴν ζωὴν τὸ σύμβολον, τὸ σημεῖον τῶν πνευματικῶν ἀληθειῶν ποὺ ἀποτελοῦν τὸν βασικὸν προσορισμὸν μας. Αὐτὴ ἡ συγκεκριμένη μορφή ἀγάπης πρέπει νὰ εἶναι «μυστήριον» τοῦ πνευματικοῦ, τοῦ Θεοῦ, μυστήριον ἐλέους, διότι ὁ «Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ» μᾶς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. Ἰδοῦ, λοιπόν, τὸ πρῶτον καὶ βασικὸν λειτουργημὰ τῆς ἀγάπης σας. Νὰ εἶναι μυστήριον ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν, μυστήριον ἐλέους. Νὰ ποῖα εἶναι ἡ πρώτη ἀπαίτησις τοῦ νόμου τῆς ἁρμονίας.

Ἡ δευτέρα ἀπαίτησις εἶναι συνέπεια καὶ ἐφαρμογὴ τῆς πρώτης. Ἐὰν κάθε τι τὸ ἀνθρώπινον εἶναι μυστήριον ἀγάπης, ὅλα μας τὰ ἔνστικτα, ὅλα μας τὰ αἰσθήματα πρέπει νὰ τείνουν στὸ νὰ πραγματώνουν αὐτὴ τὴν Ἀγάπην, νὰ ἐν-

σαρκώνουν αποτελεσματικά αυτό το θεϊον μέσα στη ζωή μας. Αυτή την εργασία εκτελεί μέσα μας το έλεος του Θεού και ακριβώς αυτό το έργο του Θεού - 'Αγάπης μέσα στις ψυχές μας είναι ταγμένη ή δική σας αγάπη να το πραγματώνη και διά των ιδιικών σας ψυχών να το μεταδίδη εις όλους τους ανθρώπους.

★ ★ ★

"Ας προσπαθήσωμε πολύ αδέξια και αναμφιβόλως με πολλή ατέλεια να εμβαθύνωμεν ό λίγο σ' αυτό το Μυστήριο της αγάπης του Θεού, για να ιδούμε πώς ή αγάπη μας θα μπορη να γίνη το σύμβολον, ή σφραγίδα αυτής της θεικής αγάπης και τί πλοῦτο δύναται ν' άντλήση απ' αυτήν. 'Η θεϊκή αγάπη μās εμφανίζεται σαν μία στενή σχέση, σαν έκλογή. Στενός σύνδεσμος τών Τριών Προσώπων της 'Αγίας Τριάδος, σύνδεσμος μυστηριώδης και απρόσιτος. Εύτυχής ένατένσις της Τριαδικής Θεότητος, αφάνταστη, άσείρευτη άναφαίρετη ευτυχία, μακρὰ από κάθε αδιάκριτο βλέμμα, άνέφικτη σε κάθε προσβολή. Δέν μπορούμε παρά να λατρεύουμε χωρίς να βλέπουμε και να έννοούμε, χωρίς να γνωρίζουμε τίποτε, παρά μόνον όσο το έπιτρέπει το μέτρον της πίστεώς μας.

'Ο Θεός δέν κρατεί κρυφά, ζηλότυπα αυτόν τόν πλοῦτον της αγάπης. Μās κάμνει κοινωνούς αυτού του μυστηρίου. Μās κάνει παιδιά Του. Και όμως και έδω το μυστήριο εξακολουθει να ύπαρχη' μυστήριο στενού συνδέσμου, μυστήριο έκλογής. Καθένας μας, το γνωρίζομεν, είναι άντικείμενον μοναδικής αγάπης εκ μέρους του Θεού. 'Εάν μωρὼ να το εκφράσω έτσι, γίνεται ο καθένας μας ο εκλεγείς υίός Του, ο αγαπημένος, ο προτιμηθείς, ο καθένας σαν να ήτο ο μόνος. "Ετσι ο Θεός δίδεται σε καθέναν από μās, ύποδέχεται τόν καθέναν μας πραγματοποιώντας έτσι την πιό στενή και θαυεία έννοια της αγάπης εις την όποιαν θα έλπίζαμε και θα προσδοκούσαμε. Αυτό είναι το μυστήριο της θείας αγάπης, εκκληρούμε-

νο από ένα ολοκληρωτικό δόσιμο και από ένα ολοκληρωτικό δέξιμο. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με την αγάπη σας, ή όποια δημιουργείται κατόπιν έκλογής και στενού συνδέσμου. Μήπως δέν είναι στην ούσία ένα μεγάλο δόσιμο στον άλλο και ένα ολοκληρωτικό δέξιμο από αυτόν; 'Η ανθρώπινη αγάπη πάντα μās ένθυμίζει τη θεία αγάπη, την όποιαν τόσο άγιοι έξύμνησαν μέσα στα έργα τους. Είναι το σύμβολον, ή απεικόνισις αυτής της άρρητης θείας αγάπης. Και ακριβώς μέσα σ' αυτή την άρμονία τών συναισθημάτων μας, στην άναγκαία, και αυθόρμητη κατάταξη του ανθρώπινου στο Θείο, ή αγάπη είναι ή κορωνίς, το σύμβολο του έλέους του Κυρίου, αυτού του υπέρτατου νόμου της πνευματικής μας ζωής, αυτή καθ' έαυτήν ή ζωή του Θεού.

'Η αγάπη του Θεού δέν είναι μόνο εκλεκτική, αλλά μοναδική και γενική. 'Ο Θεός, άν και εξέλεξε τόν καθέναν μας ξεχωρα, μās αγαπά όλους εξ' ίσου. Αυτό είναι το ειδικό χαρακτηριστικό της αγάπης του Θεού, είναι μοναδική και γενική, διότι ο καθένας μας αγαπάται ως να ήτο ο μόνος και όλοι μαζί είμεθα άντικείμενα της αυτής, της ίσης αγάπης εκ μέρους του Θεού. Τί άπέραντα καλός και δίκαιος ο Θεός! Και αυτή ή αγάπη μās παρέχεται έντελώς δωρεάν όχι ως άντάλλαγμα δια την τυχόν αξίαν μας ή τις άρετές μας, αλλά διότι μās έπλασε κατ' εικόνα ιδική Του και είμαστε τὰ παιδιά Του. 'Η αγάπη, που ο Θεός τόσο πλούσια και δίκαια μās παρέχει, είναι έντελώς διαφορετική από εκείνην που έμεις Του άνταποδίδομεν. 'Ο Θεός μās δίνει τη ζωή και έμεις δέν έχουμε να Του δώσουμε τίποτε ως άντάλλαγμα. Είναι γελοίο να λέγωμεν ότι έμεις δίδομεν τολός έαυτούς μας εις τόν Θεόν εκφράζοντες κατ' αυτόν τόν τρόπον την αγάπη μας προς Αυτόν, ως άνταπόδοσιν της μεγάλης δωρεάς Του, δηλαδή της ιδικής Του ζωής που μās δίδει. 'Η δική μας αγάπη συνίσταται εις το να δέχεται την δωρεά του Θεού, να ζη από τη ζωή που μās

δίδει 'Εκείνος. 'Ο Θεός αγαπά όλους. "Ετσι ἐξηγείται αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς θεϊκῆς ἀγάπης. Σὰν πατέρας πού εἶναι ἀγαπᾶ ὅλα του τὰ παιδιά ἐξ Ἰσου, διότι προήλθαν ἀπ' Αὐτὸν καὶ εἶναι σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς του. 'Εξακολουθεῖ νὰ τοὺς δίνει τὴ ζωὴ καθημερινῶς καὶ ὑπάρχει κάτι τὸ ἀμεταβίβαστο σ' αὐτὴν τὴν ἀγάπη πού μεταβιβάζεται ἀπὸ τὸν Πατέρα στὰ παιδιά του, τὰ ὁποῖα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ δέχονται αὐτὴ τὴν ἀγάπη καὶ ἡ ἀνταπόδοσις τῆς ἀγάπης τοὺς νὰ εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη.

'Η θεϊκὴ ἀγάπη εἶναι ἀκόμη μιὰ μεγάλη γονιμότης. 'Ο Θεὸς μᾶς δημιουργεῖ κατ' εἰκόνα Του διὰ νὰ δοθῆ σὲ μᾶς καὶ δεχθῆ τὴν εὐγνωμοσύνη. "Ετσι ἕνας χεῖμαρρος ἀγάπης ξεκινᾶ ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ κυλάει πρὸς ἐμᾶς. Καὶ εἶναι ὁ Θεὸς πού δίνει πάντα, πού δίνεται καὶ μεῖς λαμβάνομεν. Σιγά-σιγά ἡ ἀμοιβαία σας ἀγάπη θὰ λάβῃ αὐτὴ τὴν εἰδικὴ μορφή τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Καθένας ἀπὸ σᾶς θὰ ἀγαπᾶ τὸν ἄλλον μὲ μιὰ ἀγάπη, ὅλο ἀνιδιοτέλεια, δίνοντας τὸν ἑαυτὸ του δίχως νὰ περιμένῃ ἀνταπόδοσι. Καὶ αὐτὴ ἡ λησμονία τοῦ ἑαυτοῦ του εἶναι ἕνα μεγάλο ξεπέρασμα τοῦ ἀρχικοῦ βαθμοῦ ἀγάπης, διότι εἰς τὸ ἐξῆς θὰ φροντίζετε νὰ οἰκοδομηθεῖ ἀμοιβαίως προσπαθώντας νὰ φθάσετε τὸ τέλειο, ν' ἀγαπᾶ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅπως ὁ Θεὸς ἀγαπᾶ τὸν καθένα ἀπὸ μᾶς, ὅπως ὁ καθένας μας ἀγαπᾶ τὸ Θεόν. "Εργον μεγαλόπνοον καὶ μακροχρόνιον τὸ ὁποῖον πραγματοποιεῖται ἀπὸ ἐσᾶς μὲ τὸν προοδευτικὸ ἐξαγνισμὸ τῆς ἀγάπης σας. Αὐτὸ τὸ ἀνεξάντλητο μυστήριον τῆς θεϊκῆς ἀγάπης ἔχει καὶ μιὰ ἄλλη μορφή. 'Η ἀγάπη τῆς συζύγου καὶ μητέρας ἔχει τὴν πηγὴ τῆς ἀπὸ τὴν ἀειπάρθενο Μαρία, ἡ ὁποῖα ἐξαγιαζέει κάθε μητρότητα καὶ δίδει στὴ γυναῖκα τὴν πραγματικὴ καὶ τόσο ὑψηλὴ θέσι τῆς μέσας στὸ σχέδιο τῆς σωτηρίας. Κάθε γυναῖκα ἔχει μιὰ ἀποστολή, νὰ ξαναζήσει καὶ νὰ ἀνανεώσῃ τὸ ἔργο τῆς Παναγίας.

* * *

Καὶ ἐπειδὴ ἡ θεϊκὴ ἀγάπη ἐκφράζει τὸ θεῖον ἔλεος, δι' αὐτὸ καὶ ἡ ἰδικὴ σας ἀγάπη ἔχει ἕνα μεγάλο προορισμὸ νὰ ἐκτελέσῃ σ' αὐτὸ τὸ κόσμον. Τὴν ἀγάπη τὴ δική της πού τὴν ἀντλεῖ ἀπ' τὴν πηγὴ τῆς ἀγάπης νὰ τὴ μεταδώσῃ καὶ στὸν ἄλλο, τὸν ἀδελφόν. Διαφορετικὰ αὐτὸς ὁ νόμος τῆς ἀρμονίας παραβιάζεται καὶ ἡ ἀγάπη σας εὐρίσκεται σὲ δυσἀρμονία, σὲ ἀσυμφωνία μὲ τὸν θεμελιώδη προσανατολισμὸ τῆς ζωῆς σας. Καὶ ποῖα εἶναι ἡ ἀποστολὴ τὴν ὁποῖαν θὰ ἐπιτελέσετε διὰ τῆς ἀμοιβαίας σας ἀγάπης; Αὐτὴ παρουσιάζεται ὑπὸ τριπλῆν μορφήν:

α) Ἐνοποιημένη ἀποστολή ἀγάπης. 'Η ἐνότης εἶναι τὸ βασικώτερον στοιχεῖον πού προσδοκούμε περισσότερο καὶ πραγματοποιούμε δυσκολώτερα. Ἐρχόμεθα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ἀδέλφια μας. Αἰσθανόμεθα πόσο ἔχομε ἀνάγκη τῆς βοηθείας των, τῆς φιλίας των καὶ ὅμως δὲν κατανοοῦμεν ἀλλήλους. Πάντα παρεμβάλλεται μεταξύ μας κάποια δυσἀρμονία καί, ἂν δὲν ὑπάρχουν φιλονικίες, ἐν τούτοις κάποιο τεῖχος ὀρθώνεται τὸ ὁποῖον δὲν μποροῦμε οὔτε νὰ γκρεμίσουμε οὔτε νὰ ὑπερπηδήσουμε, γι' αὐτὸ καὶ φερόμεθα σὰν ξένοι οἱ μὲν πρὸς τοὺς δέ. Λοιπὸν μόνον ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἀδελφόν μας μπορεῖ νὰ νικήσῃ αὐτὰ τὰ ἐμπόδια καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὴ τὴν ἔνωσι πού εἶναι ἡ βασικώτερη προσδοκία μας. Πρέπει νὰ συγχωροῦμε πάντα, νὰ συγχωροῦμε ἀδιάκοπα ὁποιαδήποτε προσβολήν. Μήπως τὸ παράδειγμα δὲν μᾶς τὸ δίνει ὁ Θεὸς τῆς εὐσπλαγχνίας; Δὲν εἶναι πάντα ἔτοιμος γιὰ τὴν συγγνώμη; Δὲν περιμένει τὴν μετάνοιά μας διὰ νὰ συγχωρήσῃ τὰ λάθη μας; Ἡ συγχωρητικότης εἶναι βασικὸς παράγων ἐνότητος. Μὲ αὐτὴ κατανοοῦμε τοὺς ἀδελφούς μας καὶ μὲ αὐτὴ ἀκόμη ὑπερηδοῦμε τὸ τεῖχος τοῦ ἀτομικισμοῦ, τὸ ὁποῖον μᾶς κάνει ξένους τοὺς μὲν πρὸς τοὺς δέ. Μόνον μὲ τὴν ἀγάπη μποροῦμε νὰ δημιουργήσωμε αὐτὴ τὴ στενὴ ἐπαφή, τὴν ἀληθινή, αὐτὴ τὴν ἐπαφή σκέψως καὶ συναισθήματος, αὐτὸν τὸν ψυ-

χικό σύνδεσμο πού μᾶς κάνει ἀδέλφια. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο δίνουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τοὺς ἄλλους, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι δίδονται σὲ μᾶς καὶ φθάνουμε σ' αὐτὴ τὴν «ἀμοιβαιότητα τῶν συνειδήσεων» διὰ τὴν ὁποῖαν ὁμιλοῦν οἱ φιλόσοφοι. Μόνο ἡ θεία ἀγάπη γεφυρώνει τὸ χάσμα, τὴν ἄβυσσο πού μᾶς χωρίζει ἀπ' τὸ Θεό, τὸ Θεὸ ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ "Ἄλλος, ὁ Ἄπρόσιτος, ὁ Ἄγνωστος καὶ ὁμῶς ὁ Μόνος, ὁ Μοναδικός ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴ θεακή μας προσδοκία, διότι ἡ ἀγάπη Του μᾶς ἐγγίζει, μᾶς ὑπερπληρώνει, μᾶς Τὸν φέρνει πολὺ κοντὰ μας ὁσοδήποτε ἀπρόσιτος κι' ἂν εἶναι. "Ἐτσι καὶ σεῖς ὡς σύζυγοι θὰ γίνετε οἱ μάρτυρες τῆς θείας Του εὐσπλαγχνίας, θὰ γίνετε οἱ συνεργάται τοῦ ἔργου τῆς ἀγάπης Του, μέσα στὸν κόσμον αὐτῆς τῆς ἀκούραστης ἀγάπης πού μᾶς φέρνει σὲ στενὸ σύνδεσμο μὲ τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἀδελφούς μας.

β) Ἀποστολὴ λυτρωτικῆ τῆς ἀγάπης. Αὐτὴ ἡ ἐνότης τῶν ἀνθρώπων μεταξύ των, τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸ Θεὸ διεσπάσθη μὲ τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἦτο ἔνωσις ἀγάπης δὲ θὰ μπορούσε νὰ ἐπανασυνδεθῇ, νὰ ὀλοκληρωθῇ ἐκ νέου παρὰ μόνον μὲ μία πρᾶξι τέλειας ἀγάπης. Μία πρᾶξι ἀγάπης πού ἔγινε ἀπὸ τὸ Θεό, γιὰ νὰ εἶναι «τέλεια» καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον γιὰ νὰ ἐξαγιασθῇ, ὁ Ἰδιος, ἔπρεπε νὰ τὴν κάμῃ δική του. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος. Ἡ λύτρωσις μας προέρχεται ἀπὸ μία τέ-

λεια πρᾶξι ἀγάπης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεανθρώπου.

Μὲ τὴν ἀμοιβαία σας ἀγάπη γίνεσθε συνεχισταὶ τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου. Ὁ γάμος εἶναι Μυστήριον: Σὰς ἐνώνει μὲ τὸ λυτρωτὴ Κύριο, σὰς ἀνανεώνει τὸ Μυστήριον τῆς Λυτρώσεως, ἀπ' αὐτὸ θ' ἀντλήσετε σ' ὅλη τὴ διάρκειά τῆς ζωῆς σας τίς λυτρωτικὰς χάρες πού θὰ σᾶς καταστήσουν Ἁγίους. Διότι ὁ Ἄπ. Παῦλος λέγει «τὸ Μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ». Ὁ γάμος εἶναι ἀναπαράστασις τῆς ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἐκκλησίαν, πηγῆς τῆς λυτρώσεώς μας.

γ) Δημιουργικὴ ἀποστολὴ τῆς ἀγάπης. Μόνον ἡ ἀγάπη ἔχει αὐτὴ τὴ γονιμοποιὸ δύναμι νὰ ἐνώνῃ καὶ νὰ λυτρώνῃ. Ἡ ἀρχὴ τῆς δημιουργίας πηγάζει ἀπ' τὴ θεία ἀγάπη, καὶ συνεχίζεται μὲ τὴν ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴ εἶναι ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης. Ἐμπιστεύεται στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὴν ἀγάπη τους τὴ συνέχισι τοῦ ἔργου Του. Ἐνοποιὸς ἀποστολῆς, λυτρωτικῆ ἀποστολῆς, δημιουργικῆ ἀποστολῆς δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ἓνα καὶ μόνον σύνολον. Ὁ Θεός, λοιπόν, σὰς ἐμπιστεύεται τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἀγάπης. Δώσατε τοὺς ἑαυτοὺς σας ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον, δοθῆτε ὀλοκληρωτικὰ στὸ Θεὸ καὶ ὁ Θεὸς μὲ αὐτὴ τὴν προσφορὰ τῆς ἀγάπης σας θὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μέγαλο Του ἔργο.

LOUIS DE NAUROS

Μετάφρ. Ζ. ΚΟΥΛΑ

Η ΚΑΘΥΣΤΗΡΣΙΣ ΣΤΙΣ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ»

Ἐάν χωρίσουμε δλόκληρη τὴν πραγματικότητα στὴν περιοχή τῆς ὑποκειμενικότητας τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά, καὶ στὸν κόσμον, ποὺ περιβάλλει τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, τότε μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι δύο εἶναι οἱ κατευθύνσεις τῆς γνώσεως: ὁ ἄνθρωπος ὡς ὑποκείμενο καὶ ὁ κόσμος ὡς ἀντικείμενο. Τὸ πρῶτο εἶδος τῆς γνώσεως πραγματοποιεῖται μὲ τὴν ἐνδοστρέφεια τῆς ἀνθρωπότητας (ποὺ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι θεωρεῖται ὡς ἓνα ὄλο) καὶ ὀνομάζεται αὐτογνωσία, αὐτοσυνειδησία, ἐνῶ τὸ δεύτερο εἶδος τῆς γνώσεως ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἐξωστρέφεια, μὲ τὴν ἔρευνα τῆς «ὑλης», καὶ ὀνομάζεται φυσικὴ ἐπιστήμη. Ἄπ' αὐτὴ τὴν ἄποψι διακρίνεται κατὰ κάποιον τρόπο ἡ ἀνθρωπολογία ἀπὸ τὴν «κοσμολογία», δηλ. ἀπὸ τὶς φυσικὴς ἐπιστῆμες.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ φυσικὴς ἐπιστῆμες ἐπροχώρησαν μὲ ἱλιγιώδη ταχύτητα στὴν ἔρευνα τῆς φύσεως (ὡς «θεωρία») καὶ στὴν χρησιμοποίησι τῶν φυσικῶν δυνάμεων σύμφωνα μὲ τοὺς σκοποὺς τοῦ ἀνθρώπου (ὡς «πράξις», ὡς «τεχνική»).

Ἡ σημερινὴ ἐξέλιξις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνικῆς εἶναι ἀσύλληπτη γιὰ τὸν ἄνθρωπον τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαίωρου. Ὁ Ἀριστοτέλης π. χ., ὁ κορυφαῖος ἐκεῖνος φυσικός καὶ μεταφυσικός τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, δὲν ὑποπεύεται καθόλου τὶς γνώσεις ἐκεῖνες, τὶς ὁποῖες κατέχει σήμερον ἡ ἀνθρωπότης ὡς πρὸς τὴν δομὴ καὶ λειτουργία τῆς φύσεως· καὶ ὁ μεσαίων πάλι, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε ἐπίμονα μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἀριστοτελικῶν κειμένων νὰ πληροφορηθῆ πῶς εἶναι ὁ κόσμος, δὲν μπόρεσε σχεδὸν καθόλου νὰ προχωρήσῃ πέρα ἀπὸ τὶς γνώσεις τοῦ μεγάλου δασκάλου του. Ὅπωςδὴποτε εἶναι ἀδύνατον σήμερον νὰ ἀμφισβητηθῆ τὸ μέγεθος τοῦτο τῆς ποιοτικῆς καὶ ποσοτικῆς διαφορᾶς, ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς

φυσικὴς γνώσεις τῆς ἀρχαιότητος καὶ στὶς ἀντίστοιχες γνώσεις τῆς σύγχρονης ἐποχῆς.

Ἐδῶ τίθεται τὸ ἐρώτημα: Παρουσίασε καὶ ἡ ἀνθρωπολογία, δηλ. ἡ αὐτοσυνειδησία τοῦ ἀνθρώπου, ἀνάλογη ἐξέλιξις στοὺς αἰῶνες, ποὺ πέρασαν; Πρόωδευσε ἡ πνευματικότης, δηλ. ἡ ὑποκειμενικότης τοῦ ἀνθρώπου, μὲ ρυθμὸ ἴσο ἢ ἀνάλογο πρὸς τὸν ρυθμὸ τῆς προόδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνικῆς; Ἐάν θελιώθηκαν οἱ γνώσεις γιὰ τὸ περιβάλλον καὶ οἱ τρόποι ἐκμεταλλεύσεως τῶν δυνάμεων του, θελιώθηκε ἀντίστοιχα καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ἠθικὴ ἄποψι;

Πρῶτα ἀπ' ὅλα εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῆ ὅτι οἱ ἐρωτήσεις αὐτὲς στὴν παρούσα συνάρτησι δὲν εἶναι καθόλου «ρητορικὴς», δὲν εἶναι δηλ. ρητορικὰ μέσα, ποὺ ἐξυπηρετοῦν ρητορικοὺς σκοπούς. Ἀντίθετα ἐπισημαίνουν ἓνα πραγματικὸ πρόβλημα, στὴ λύσι τοῦ ὁποῖου δὲν συμβάλλει οὔτε ἡ μεμφίμοιρη διάθεσις τοῦ τύπου «ἡ ἀνθρωπότης σήμερον ἔχει ἐκτροχιασθῆ», οὔτε ἡ μακαρία αὐτοϊκανοποίησις τοῦ ἀστυοῦ ἐκεῖνου, ποὺ ἀπολαμβάνει τὰ ἀγαθὰ τοῦ σημερινοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀδιανοεῖ γιὰ τὰ περαιτέρω.

Ὅταν ἀτενίζουμε στὶς γενικώτατες γραμμὲς τῆς τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν μπορούμε νὰ ἀμφισβητήσουμε τὸ γεγονός, ὅτι κάθε γενεὰ ἀνθρώπων προσφέρει τὴν δική της συμβολὴ στὴ γνῶσι τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου διευρύνεται καὶ ἐμβαθύνεται, ἀναπτύσσεται καὶ διορθώνεται ἡ αὐτοεπίγνωσις τῆς ὑποκειμενικότητας. Μὲ τὸν καιρὸ ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει τὸν ἑαυτό του καλύτερα. Ἀλλωστε καὶ ἡ γνῶσις τοῦ «ὕλικου» ἀντικειμενικοῦ κόσμου εἶναι ἀπὸ μιὰν ἄποψι ταυτόχρονα καὶ γνῶσις τῆς «πνευματικῆς» ὑποκειμενικότητας τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ὡς ὑποκείμενο

της έρευνας αναφέρεται στον αντικειμενικό κόσμο, κατανοεί και αναπτύσσει συγχρόνως και τόν έαυτό του.

‘Αλλ’ έκτός απ’ αυτό και οί λεγόμενες «πνευματικές έπιστημες» έχουν να παρουσιάσουν στους νεωτέρους χρόνους δικές τους αξιόλογες συμβολές, οί όποιες, σημειωτέον, είναι γιά μάς τούς “Έλληνες, έξ αίτίας της ιστορικής και γεωγραφικής μας θέσεως, κατά ένα μεγάλο μέρος άγνωστες. (Πόσοι από τούς “Έλληνες έχουν π. χ. διαβάσει τόν Κάντιο, τόν “Εγελο κλπ.);). ‘Η ιστορία του πνεύματος στους νεωτέρους χρόνους μαρτυρεί και γιά τούς νέους τρόπους αυτοσυνειδησίας του ανθρώπου, τούς όποιους δέν θρίσκουμε, τουλάχιστον έτσι ανεπτυγμένους, στο άρχαιο έλληνικό και μεσαιωνικό ή θυζαντινό παρελθόν μας. ‘Η γνώμη έξ άλλου, ότι ή φιλοσοφία στην νεώτερη έποχή της δέν παρήγαγε τίποτε, ή σχεδόν τίποτε, δικό της, άλλ’ έπανελάθε τά διδάγματα της έλληνικής αρχαιότητας, όπως και ή άλλη, σχετική, γνώμη, ότι τά νεώτερα έπιτεύγματα της σκέψως είναι, τά περισσότερα, έκτροχιασμοί του πνεύματος, όφείλονται δυστυχώς σ’ έναν άγρονο ναρκισσικό έθνικό έγωϊσμό και προδίδουν τόσο άγνοια τών νεωτέρων έπιτευγμάτων του πνεύματος, όσο και αδυναμία αξιολογήσεως των.

“Όταν ό νεώτερος ή σύγχρονος άνθρωπος «έρμηνεί» τόν άνθρωπο του παρελθόντος, προχωρεί με την «έρμηνεία» του κατά κανόνα πέρα από τόν έρμηνευόμενο. ‘Εάν ή έρμηνεία δέν προχωρή πέρα απ’ τó «κείμενο», δέν είναι πλέον έρμηνεία, αλλά στερεότυπη επανάληψις. ‘Εφ’ όσον ό έρμηνευτής (πού έρμηνεύει τó παρελθόν) άνήκει σε μιάν άλλη έποχή από εκείνη, στην όποια άνήκει τó έρμηνευόμενο έργο, ή έρμηνεία του (όταν είναι πραγματική έρμηνεία, γιατί φυσικά δέν είναι κάθε απόπειρα έρμηνείας και έρμηνεία!) ασφαλώς θά φέρη τά γνωρίσματα της δικής του, της σύγχρονης έποχής, θά περιέχη δηλ. και στοιχεία πέρα απ’ τó έργο του παρελθόντος.

“Όχι μόνον ή στενά νοουμένη «φιλοσοφία», αλλά και οί λοιπές έπί μέρους έρμηνευτικές και πνευματικές έπιστημες έχουν να παρουσιάσουν προόδους. “Ας θυμηθούμε έδω τά σωτήρια διδάγματα της νεωτέρας ψυχολογίας και ιδιαίτερα της «ψυχολογίας του θάθους». “Όταν π. χ. ό Σίγκμουντ Φρόυντ έφώτιζε με τις ύποψίες του και τις διαπιστώσεις του τά σκοτεινά θάθη του άσυνειδήτου και διετύπωνε τούς νόμους της λειτουργίας του, προσέφερε έπιστημονικά πορίσματα με σπουδαία σημασία γιά την θελίτωση της ύποκειμενικότητας του ανθρώπου. ‘Η ψυχολογία, ή όποια έπισημαίνει τούς μηχανισμούς της συνειδήσεως και του άσυνειδήτου, παρέχει με τις έπιστημονικά κατοχυρωμένες γνώσεις της άνεκτίμητη ύπηρεσία σχετικά με τó βασικό ζήτημα της έλευθερίας του ανθρώπου. “Όπως είναι γνωστό, σπουδαιότατα πορίσματα έχει να παρουσιάση και ή κοινωνιολογία κατά τούς νεωτέρους χρόνους.

‘Ως πολύτιμες θά μπορούσε να χαρακτηρίση και τις συμβολές της νεωτέρας θεολογικής σκέψως, αν και στην περίπτωσηι αυτή είναι φανερό ότι ό χαρακτηριστικά έντονος «έρμηνευτικός κύκλος», πού ύπάρχει ανάμεσα στην ύποκειμενικότητα του θρησκευόντος ανθρώπου και στις κρίσεις πάνω στα θρησκευτικά ή θεολογικά θέματα, δέν μάς έπιτρέπει να διατυπώσουμε έδω αντικειμενική, ή τουλάχιστον γενική, κρίσι.

“Αν δεχθούμε ότι οί διαπιστώσεις αυτές ως πρός την πρόοδο της αυτοσυνειδησίας του ανθρώπου δέν είναι δυνατόν να άμφισβητηθούν, έν τούτοις όφείλουμε να ύπενθυμίσουμε ότι οί διαπιστώσεις αυτές αναφέρονται κυρίως στην «θεωρία». Πώς όμως τίθεται τó πρόβλημα στην «πράξι»;

Στó σημείο αυτό είμαστε ύποχρεωμένοι να έπισημάσουμε μιάν βασική δυσκολία ως πρός τó ζήτημα της συγκρίσεως ανάμεσα στον σύγχρονο άνθρωπο και στον άνθρωπο της αρχαιότητας. Δυσκολευόμαστε πολύ να συγκρίνουμε δύο διαφορετικές έποχές γενικά ως

πρὸς τὴ ζωὴ καὶ εἰδικώτερα ὡς πρὸς τὴν πρακτικὴν πλευρὰ τῆς, δηλ. ὡς πρὸς τὴν πραγματοποιουμένην Ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ καὶ οἱ γνώσεις μας δὲν ἐπαρκοῦν καὶ τὰ κριτήριά μας εἶναι σήμερα διαφορετικά. Τὸ πρόβλημα, ἂν ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ ἄποψι ἠθικὴ καλύτερος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τῆς ἀρχαιότητος, δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ ἐξδῶ ἱκανοποιητικὴ λύσι, ἀφοῦ εἶναι τόσο γενικὸ καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ πο τῆς ἀρχαιότητος, δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφράσῃ κανεὶς μιὰ τόσο γενικὴ ἀξιολογικὴ κρίσι χρειάζονται πολὺ περισσότερα ἱστορικὰ δεδομένα, ἀπὸ ὅσα κατέχουμε. Πρὸ πάντων πρέπει νὰ δοθῇ προηγουμένως ἀδιαμφισβήτητη ἀπάντησις στὸ πρόβλημα τῶν ἀξιολογικῶν κριτηρίων.

Ἄν τὸ πρόβλημα τοῦτο μιᾶς γενικῆς ἀξιολογικῆς κρίσεως, περιωρισμένης ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ χρόνου, ὀδηγῇ ἀναπόφευκτα εἰς ἕνα κατὰ κάποιο τρόπο ἱστορικὸ - μεταφυσικὸ ἀδιέξοδο, πού αὐτὸ πρῶτα πρέπει νὰ λυθῇ, πολὺ περισσότερη σημασία ἔχει ἴσως ἀπὸ ἄποψι πρακτικὴ τὸ νὰ διαπιστώσουμε ὠρισμένα σημεῖα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀξίζει χωρὶς ἀμφιβολία νὰ στραφῇ σήμερα τὸ ἐνδιαφέρον τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ τὰ θαυμασία ἐπιτεύγματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνικῆς. Σημασία δὲν ἔχει τόσο ἡ γενικὴ καὶ ἄγονα «θεωρητικὴ» διαπίστωσις, ἂν καὶ κατὰ πόσο ἔχουμε ξεπεράσει ἀπὸ ἄποψι ἠθικῆ-ἀνθρωπολογικὴ τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα ἢ τὸν μεσαιῶνα, ὅσο ἡ ρεαλιστικὴ συνειδητοποίησις τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, παρὰ τὰ ὁποιαδήποτε θεωρητικὰ ἐπιτεύγματα τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν, δὲν εἶναι καθόλου ἱκανοποιητικὴ ἀπὸ ἠθικῆ ἄποψι. Συγκεκριμένα μποροῦμε ἴσως νὰ ποῦμε ὅτι οὔτε τὰ θεωρητικὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἀνθρωπολογίας εἶναι δυνατόν νὰ συγκριθοῦν μὲ τὰ θεωρητικὰ ἐπιτεύγματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, οὔτε ἡ «πρακτικὴ», ἢ ἠθικὴ, πλευρὰ τῆς ζωῆς εἶναι δυνατόν νὰ συγκριθῇ μὲ τὸ ἐπίπεδο ἐξε-

λίξεως τῶν τεχνικῶν μέσων.

Ἐάν μὲ τὰ μηχανήματά του μπορῇ ὁ ἄνθρωπος νὰ φτάσῃ στοὺς ἄλλους πλανῆτες, παραμένει στὶς τραγικῆς του διαστάσεις ἀνοικτὸ τὸ ἄμεσο πρόβλημα, γιατί νὰ μὴ μπορῇ νὰ συναντήσῃ ἔντιμα «τὸν πλησίον» του καὶ νὰ ζήσῃ ἀρμονικὰ μαζί του. Ἐάν ὑπάρχουν μερικὰ φάρμακα γιὰ τὴν καταπολέμησι τοῦ «φυσικοῦ» πόνου, γιατί νὰ ὑπάρχουν πολὺ λιγώτερα μέσα γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ «ἠθικοῦ» πόνου. Γιατί νὰ ὑπάρχῃ τὴν τὴν ἀδικία, τὴν τὴν κακία, τὴν τὴν ἐχθρότητος, τὴν τὴν ἀνισότητος μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι καθορίζουν μὲ θαυμαστὴ ἀκρίβεια τὴν σωστὴν σχέσι μεταξύ τῶν διαστημοπλοίων, πού διασχίζουν κατ' ἐντολήν τοῦ ἀνθρώπου τὰ ἀχανῆ θάθη τοῦ σύμπαντος; Γιατί νὰ ὑπάρχῃ τὴν τὴν ἀρμονία ἀνάμεσα στὰ τμήματα μιᾶς σύγχρονης μηχανῆς καὶ τὴν τὴν δυσαρμονία ἀνάμεσα στὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἀνθρώπων, πού ἀποτελοῦν τὸν κοινωνικὸ ὄργανισμό; Ἐάν διαθέτουμε σήμερα τὴν τὴν δύναμι γιὰ νὰ λύνομε τὴν τὴν προβλήματα ἀπ' αὐτὰ, πού παρουσιάζει ὁ ἀντικειμενικός, ὁ «ὕλικός», κόσμος, γιατί νὰ παρουσιάζουμε τὴν τὴν ἀδυναμία, ὅταν πρόκειται νὰ λύσομε στοιχειώδη προβλήματα τῆς ὑποκειμενικότητος μας; Γιατί νὰ εἶναι ὁ ἀνθρωπος τόσο ἰσχυρὸς ὡς πρὸς τὸν κόσμο, καὶ τόσο ἀσθενὴς ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν τὴν τὴν ἀσθένεια; Γιατί ὁ λ ὁ γ ο ς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος κυβερνᾷ τὸ π ε ρ ι θ ἄ λ ο ν τοῦ ἀνθρώπου, νὰ θρῖσκεται σὲ τέτοια ἀδυναμία, ὅταν πρόκειται νὰ κυβερνήσῃ τὴν τὴν δυνάμεις τῆς ὑποκειμενικότητος;

Ἐχει λεχθῇ ὅτι ἡ ἐξωστρέφεια τοῦ ἀνθρώπου (στὴν ὁποία ὀφείλεται ἡ ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν) ἀποτελεῖ ταυτόχρονα καὶ τὴν αἰτία γιὰ τὴν παραμέλησι τῆς ἠθικῆς καλλιέργειας. Ἦδη οἱ ἀρχαῖοι ἠθικολόγοι εἶχαν ἐπισημάνει τὴν ἀνάγκη νὰ στραφῇ ὁ ἀνθρωπος «εἰς ἑαυτόν». Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἄγία Γραφή τονίζει τὴν τὴν σημασία, πού ἔχει τὸ θάθος τοῦ ἀνθρώπου. Ἄνάμεσα

στά λόγια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰ ὁποῖα μᾶς παρέδωσε ἡ πρώτη ἐκκλησία, ὑπάρχει καὶ τὸ γνωστό: «τί γὰρ ὠφελείται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;» (Λουκ. 9, 25). Ψυχὴ εἶναι ἐδῶ ἡ οὐσία τῆς ὑποκειμενικότητος τοῦ ἀνθρώπου, τὸ βᾶθος του. Σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ χωριοῦ τούτου εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ δυσαναλογία ἀνάμεσα στὴν τακτοποίησιν τοῦ «κόσμου» καὶ στὴν τακτοποίησιν τοῦ «ἑαυτοῦ» μας, δηλ. ἡ δυσαρμονία ἀνάμεσα στὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες καὶ τὴν τεχνικὴ ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά καὶ στὴν ἔρευνα καὶ πραγματώσιν τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἀξιῶν ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὀφείλεται, τουλάχιστον κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος, στὴν ἐξωστρέφειαν τοῦ ἀνθρώπου, δηλ. στὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἔρριξε τὸ κύριο βᾶρος τῆς ἐρεύνης στὸν κόσμο τῶν ἀντικειμένων (ἢ στὸν κόσμο ἐκεῖνο, πού τὸν θεώρησε ὡς ἀντικειμενικό) καὶ ταυτόχρονα παραμέλησε τὸν κόσμο τῆς ὑποκειμενικότητος, δηλ. τὴν οὐσία τοῦ ἀνθρώπου. Στὸ σημεῖο τοῦτο πρέπει νὰ τονίσουμε ὅτι τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν παραμέλησιν τῶν πραγματικῶν ἀνθρωπολογικῶν προβλημάτων δὲν τὴν ἔχουν οἱ φυσικὲς ἐπιστῆμες καὶ ἡ τεχνικὴ (πού ἔχουν ἄλλωστε ὡς ἀποστολὴ ἀκριβῶς τὴν ἔρευνα καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ φυσικοῦ, «ὕλικου», κόσμου), ἀλλὰ οἱ λεγόμενες «πνευματικὲς ἐπιστῆμες», πού ἐρεύνησαν (κάποτε μάλιστα μόνον τὰ δευτερεύοντα ἢ τριτεύοντα) παράγωγα ἢ ὑποπροϊόντα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ παραμέλησαν τὸν παραγωγὸ τους.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ οἱ «πνευματικὲς ἐπιστῆμες» δὲν ὑπῆρξαν πάντοτε ἄμεσα, ἀλλὰ, ἴσως τὶς περισσότερες φορές, μόνον ἔμμεσα ἀνθρωπολογικῆς. Ἡ στροφή πρὸς τὶς σκέψεις τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξε κατὰ ἓνα πολὺ μεγάλο μέρος μιὰ κίνησις ἐξωστρεφῆς, φυγόκεντρη. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀπασχόλησις μὲ τὶς παραστάσεις τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξε ἄγονη φυγὴ καὶ ἀπαράδεκτη ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπον, πού παρίστανε τὶς παρα-

στάσεις αὐτές. Τὰ νοήματα θεωρήθηκαν ὡς ἀντικείμενα καὶ ἐξετάσθηκαν «καθ' ἑαυτά», μόνον τους, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, πού εἶναι ὁ δημιουργὸς τῶν νοημάτων του. Τὸ ζήτημα τῆς ἀληθείας θεωρήθηκε «ἐρήμην» τῆς ζωῆς, τὸ πρόβλημα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἀντιμετωπίσθηκε μὲ ἡμίμετρα, ὡς ἂν ἦταν ἓνα δευτερεύον θεωρητικὸ πρόβλημα, κατάλληλο γιὰ ἀναιμικὲς ἀκαδημαϊκὲς συζητήσεις σχεδὸν χωρὶς πρακτικὲς συνέπειες. Πολλὲς φορές — κάποτε μάλιστα «ἐπισταμένως» — ἐρευνηθῆκε π. χ. ἡ Ἠθικὴ ἀπὸ ἐρευνητῆς, οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκαν τὴν ἀνάγκη νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι ἠθικοί, προσπαθώντας τουλάχιστον νὰ ἐφαρμόσουν κατὰ κάποιον τρόπο καὶ στὴ ζωὴ τους τὰ δικά τους ἐπιστημονικὰ πορίσματα. (Σὰν νὰ ἦταν δυνατὸ νὰ φαντασθοῦμε ἓνα γιατρό, πού ἀνακαλύπτει ἓνα φάρμακο, τὸ προσφέρει εὐκόλα στοὺς ἄλλους, ἀλλὰ δὲν τὸ χρησιμοποιεῖ ὁ ἴδιος γιὰ νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἑαυτοῦ του!).

Ἡ «θεωρία» (τόσο μέσα στὰ ὅρια τῆς Ἠθικῆς, ὅσο καὶ στὶς περιοχὰς τῶν ἄλλων ἀνθρωπολογικῶν ἐπιστημῶν) ὑπῆρξε σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ἡ ἀπασχόλησις μ' ἓναν ἰδεατὸ κόσμον, πού ὑπάρχει «καθ' ἑαυτὸν», ἐνῶ λησμονήθηκε τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κόσμος αὐτὸς τοῦ πνεύματος εἶναι τὸ δημιούργημα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἔχει ἓνα πλῆθος ζωτικῶν, πραγματικῶν ἠθικῶν προβλημάτων. Ἡ ἀνετη καὶ ἀνεύθυνη θεωρητικὴ ἀπασχόλησις μὲ τὶς ἰδέες παραμέριζε ἀπὸ τὴν συνείδησιν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου πολλὰ βασικὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, πού ἀπαιτοῦσαν ἄμεση πρακτικὴ λύσι.

Ἐπὶ τὴν ἀνάγκη μιὰ μεγάλη δυσαρμονία ἀνάμεσα στὸν κόπο, πού ἔχει καταβληθῆ — καὶ μάλιστα στοὺς νεωτέρους χρόνους — γιὰ τὴν θεωρητικὴν καὶ ὡς πρὸς τὴν ζωὴν, κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος, ἀχρηστὴν ἔρευνα τῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὸν κόπο, πού ἔχει καταβληθῆ γιὰ τὴν λύσιν τῶν ἀμέσων προβλημάτων τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου. Συγκλονίζεται κανεὶς πραγματικῶς, ὅταν σκέπτεται πόσα ἑκατομμύρια τόμοι (καὶ

πόσος κόπος κρύβεται πίσω από κάθε τόμο!) έχουν αφιερωθή στην (έπαναλαμβάνουμε, κατά ένα μεγάλο μέρος άχρηστη) σπουδή του παρελθόντος της ανθρωπότητας και πόσο λίγα βιβλία έχουν γραφτή με έντιμότητα πάνω στο θέμα: με ποιόν τρόπο μπορεί να επιτευχθή ένα καλύτερο μέλλον για την ανθρωπότητα, πέρα από κάθε άγωνα και άνωφελη δέσμευσι κληρονομημένη από το παρελθόν! Έκείνοι, που καλλιεργούν τις «πνευματικές έπιστήμες», κάνουν συνεχώς άνασκαφές στο παρελθόν και νοιώθουν άπέραντη εϋτυχία, όταν ανακαλύπτουν έστω και ένα άσημαντο όστρακο για τις έπιστημονικές άνακοινώσεις τους, ένω από την άλλη μεριά ελάχιστη μόνο φροντίδα δείχνουν για να άποξύσουν τον γρανίτη εκείνο, που έμποδίζει την ανθρωπότητα από το να προχωρήσει σ' ένα καλύτερο μέλλον.

Οί θετικοί έπιστήμονες έχουν, έδω και μερικές έκατονταετίες, αντίληφθή ότι ή πρόοδος των φυσικων έπιστημων δεν μπορεί να πραγματοποιηθή, όταν οί έρευνητές περιορίζουν τις έρευνές τους στα κείμενα του Άριστοτέλη. Αντίθετα, οί περισσότεροι από εκείνους,

που ύπηρετούν τις πνευματικές έπιστήμες, συνεχίζουν άκόμη και στην εποχή μας να δουλεύουν άυτονόητα στον «ιστορισμό» (Historicism) εκείνον, που περιμένει να θρη την αλήθεια άποκλειστικά και μόνο με τη μελέτη του παρελθόντος, άδιαφορώντας για την αλήθεια του παρόντος και την αλήθεια του μέλλοντος.

Η άκαρπη στροφή προς το παρελθόν και ή άσκοπη κατανάλωσι των διαθεσίμων έπιστημονικων δυνάμεων και μέσωσν στη «θεωρητική» μελέτη των δημιουργημάτων του ανθρώπου (χωρίς ένδιαφέρον για την πρακτική λύσι των άμέσων ζωτικων προβλημάτων του) άποτελούν δύο από τους σοβαρωτέρους λόγους για το γεγονός, ότι ή μαρτυρία των πνευματικων έπιστημων ύπολείπεται σήμερα και σε έντασι και σε ποιότητα από τα έπιτεύγματα των φυσικων έπιστημων και της τεχνικής. Μετά από τη διαπίστωσι αϋτή είναι φυσικά περιττό να τονισθή έδω ιδιαίτερα, ποιό πρέπει να είναι οί στόχοι των πνευματικων έπιστημων.

ΚΩΝΣΤ. Ε. ΠΑΓΙΑΠΕΤΡΟΥ

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Ρ. ΣΑΤΩΒΡΙΑΝΔΟΣ

(1768 - 1848)

Ἐθνικὸν καθήκον ἐπιβάλλει νὰ μὴν παραλείψωμεν νὰ ἀποτίσωμεν φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ὑποκόμητα Φ ρ α γ κ ῖ σ κ ο ν - Ρ ε ν ἔ Σ α τ ω θ ρ ι ἄ ν δ ο ν.

Ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα παραδείγματα τοῦ «παραδόξου ἱστορικοῦ φαινομένου», κατὰ τὸ ὁποῖον ἄνθρωποι μὴ «Ἕλληνες ἠγάπησαν τόσον τὴν «κ ο ι ν ῆ ν π α τ ρ ῖ δ α ὀ λ ω ν τ ῶ ν π ο λ ι τ ι σ μ ἔ ν ω ν ἂ ν θ ρ ῶ π ω ν».

Διακόσια ἔτη συνεπληρώθησαν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Σατωθριάνδου. Ἐπὶ τῇ ἐπετειῷ ταύτῃ ἐγένοντο ἄρκεται πνευματικά ἐκδηλώσεις, ἰδιαίτερος εἰς τὴν Γαλλίαν. Καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας ὀργανώθησαν εἰδικαὶ ἐορταί, ἐστήθη δὲ καὶ ἡ προτομὴ τοῦ ἀνδρὸς εἰς κεντρικὸν σημεῖον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐγεννήθη τὴν 4ην Σεπτεμβρίου 1768 εἰς τὸ Σαίν-Μαλό τῆς Βρετάνης. Ἀνήκεν εἰς ἀριστοκρατικὴν καὶ πολύτεκνον οἰκογένειαν (10 τέκνα).

Τὴν πρώτην παιδικὴν ζωὴν του ἐξῆσε πλησίον τῆς μάμμης του. Συνέθη τοῦτο, διότι οἱ γονεῖς του εἶχον μεγάλη οἰκογενειακὰ θάρη λόγῳ τῆς πολυτεκνίας καὶ ἄλλων δυσχερειῶν. Ἐκεῖ διέμεινε μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 7 ἐτῶν, ἐνεφάνιζε δὲ ἔκδηλα σημεῖα σωματικῆς καχεξίας(1).

Κατὰ τὸ 1777 ἡ οἰκογένειά του ἐγκατεστάθη εἰς ἓνα μεσαιωνικὸν πύργον τοῦ Κομπούρ, πλησίον εἰς τὴν Ντόλ. Ὁ μικρὸς Φραγκίσκος ἐπανῆλθε καὶ συνέζη μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς

τὸν πύργον. Καὶ ἡ νέα διαμονὴ δὲν τὸν ἱκανοποιούσε μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀποκτῆ μελαγχολικὸν χαρακτήρα. Τὸ συγγενικὸν του περιβάλλον εἰς τὸν πύργον ἀπεκάλει αὐτὸν «κύριον ἱππότην» καὶ ἱππότην τοῦ Κομπούρ».

Ὅταν ἔλαβε τὴν πρώτην θείαν Μετάληψιν συνδεδουασμένην μὲ ἐξομολόγησιν (1781) ἐδημιουργήθησαν εἰς αὐτὸν τὰ πρῶτα συνειδησιακὰ προβλήματα. Μάλιστα ἔλαβε «σταθερὰν ἀπόφασιν» νὰ γίνῃ κληρικός. Ἐπὶ μικρὸν δὲ διάστημα ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν φροντιστήριον τοῦ Ντινάν. Συντόμως ὁμως διέκοψε τὴν φοίτησιν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν φροντιστήριον.

Ἀκολούθως ἐφοίτησεν ἐπὶ 4 ἔτη εἰς κολλέγιον τῆς Ντόλ, ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ μαθήματα. Ἐλαβε τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς. Ἐπίσης ἐφοίτησε καὶ εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Ρένν. Δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἔλαθεν μίαν κλασσικὴν μόρφωσιν. Διαρκῶς τὸν ἀπησχόλει ἐσωτερικὰ τὸ θέμα τοῦ μέλλοντός του, τῆς σταδιοδρομίας του. Τοῦτο ἐδημιούργει εἰς αὐτὸν ψυχικὴν ταραχήν. Εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν ἀπέκτησε τὸ δίπλωμα τοῦ ὑπολοχαγοῦ τοῦ Συντάγματος τῆς Ναρθάρας. Ἐξησφάλισε τοῦτο ὁ πατὴρ του χάρις εἰς προσωπικὰς γνωριμίας του. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀνησυχία του ἐξηκολούθει.

Τῷ 1789 ἦλθεν εἰς τὸ Παρίσι καὶ ἐγένετο αὐτόπτης τῶν δραματικῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰουλίου. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν συνεδέθη μὲ λογίους καὶ συγγραφεῖς, ἐδημοσίευσεν δὲ τοὺς πρώτους αὐτοῦ στίχους εἰς τὸ «Ἡμερολόγιον τῶν Μουσῶν» τοῦ ἔτους 1789. Ἐπειδὴ συνεχίζετο ἡ τεταραγμένη κατάστασις του ὁ ἰατρὸς τῆς οἰκογενείας καὶ οἱ γονεῖς του ἀπεφάσισαν νὰ τὸν στείλουν εἰς ταξίδιον πρὸς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἀμερικὴν. Τρεῖς μῆνας τὸ πλοῖον διέσχισαν

(1) Ἐπὶ τι διάστημα ἐτύγχανε περιποήσεων ἀπὸ «παραμάναν». Αὕτη ἐπειδὴ ἦτο ἀσθενικὸς τύπος ἔταξε τὸν Σ. εἰς τὴν «θαυματουργόν» Παναγίαν τῆς Ναζαρέτ τοῦ Μοναστηρίου τῶν Δομηνικανῶν. Μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 7 ἐτῶν ἐφόρει ἔνδυμασίαν ἀπὸ «λευκὸν καὶ γαλάζιον ὕφασμα».

ζε τὰς θαλάσσας καὶ ἔλαβε σαφῆ γνώ-
σιν τοῦ «ὠκεανικοῦ θεάματος». Πολλὰς
ᾠρας διέθετε διὰ συζητήσεις μὲ τὸν
πλοίαρχον καὶ τοὺς ναυτικούς. Ἰδιαιτέ-
ρως ἱκανοποιεῖτο νὰ ἀκούη περὶ τῶν
ναυτικῶν γεγονότων, ἐξερευνήσεων
κλπ.

Εἰς Ἀμερικὴν ἐπεσκέφθη τὴν Βαλτι-
μόρην, τὴν Βοστώνην, τὸ Ὁχάϊο καὶ
ἄλλας περιοχάς. Κατώρθωσε νὰ γίνῃ
δεκτὸς καὶ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Οὐάσιγ-
κτων. Δὲν παρέμεινε πολὺ εἰς τὴν Ἀ-
μερικὴν.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του εὐ-
ρε ταύτην μαστιζομένην ἀπὸ τὴν ἐπα-
νάστασιν. Διεπίστωνε πόσον ὀλεθρίους
ὕπηρεσις εἶχον προσφέρει οἱ Ρουσσώ,
Βολταίρος καὶ οἱ Ἐγκυκλοπαιδισταὶ μὲ
τὴν προσπάθειάν τους νὰ ἀπομακρύνουν
τὸν Γαλλικὸν λαὸν ἀπὸ τὴν θρησκείαν.
Μὲ παρρησίαν διεκήρυσεν, ὅτι τοῦτο
ἦτο ἡ ἀφορμὴ τοῦ αἱματοκυλίσματος
τῆς χώρας του. Ἀπεφάσισε νὰ ἀγωνι-
σθῆ σθεναρῶς, ἵνα ἐπανέλθῃ
ὁ Γαλλικὸς λαὸς εἰς τὴν χριστι-
ανικὴν πίστιν.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην (1792) ἐ-
νυμφεύθη καὶ μετ' ὀλίγον κατετάγη εἰς
τὸν στρατὸν τῶν ἐξορίστων Γάλλων εὐ-
γενῶν. Τραυματισθεὶς κατέφυγεν εἰς
Βρυξέλλας, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὸ Λονδίνον,
ὅπου διέμεινε ἀπὸ τὸ 1793—1800, ὡς
«ἐμιγκρέ». Ἐν Ἀγγλίᾳ ὑφίστατο στε-
ρήσεις καὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ πρὸς
τὸ ζῆν παρέδιδε μαθήματα Γαλλικῆς ἔ-
καμνε δὲ καὶ μεταφράσεις διαφόρων βι-
βλίων. Εὐρισκόμενος εἰς Λονδίνον ἐ-
πληροφορεῖτο τὰ τῶν ἐκτελέσεων καὶ
ἄλλων τρομοκρατικῶν ἐκδηλώσεων εἰς
τὴν πατρίδα του. Μεταξὺ τῶν καρτο-
μηθέντων κατὰ τὸ 1794 ἦτο καὶ ὁ ἄ-
δελφός του κόμης Ἰωάννης - Βαπτι-
στής Σατωβριάνδος.

Τῷ 1797 ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰς στε-
ρήσεις, κακουχίας κλπ. ἔγραψε τὸ ἔρ-
γον «Δοκίμιον περὶ τῶν ἐπαναστάσεων»
γεγραμμένον μὲ πνεῦμα πικρίας καὶ δι-
ακρινόμενον διὰ τὴν ἀπαισιοδοξίαν του.

Ὁ ἐπισυμβὰς θάνατος τῆς μητρὸς του
κατὰ τὸ 1798 ἐλύπησε τοῦτον βαθύτα-

τα. Ὑπέστη τότε ἓνα εἶδος «κρίσεως τῆς
συνειδήσεώς του» καὶ ἀνεθεώρησε τὰς
παλαιότερας ἀντιλήψεις του καὶ τὸν τρό-
πον συμπεριφορᾶς καὶ ζωῆς του. «Ἐ-
κλαυσα καὶ ἐπίστευσα εἰς τὴν μεγίστην
δύναμιν τοῦ Χριστιανισμοῦ» ἔγραψεν ὁ
ἴδιος.

Κατὰ τὸ 1800 ἐπέτυχε νὰ διαγραφῇ
ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐξορίστων Γάλλων
εὐγενῶν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλί-
αν, ὅπου ἐδημοσίευσεν τὸ ἔργον ἢ «Ἄτα-
λά». Εἰς τὰς 14 Ἀπριλίου 1802 ἔφερεν
εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ βιβλίον του τὸ
«Πνεῦμα τοῦ Χριστιανισ-
μοῦ». Ὁ ἀρχικὸς τίτλος του ἦτο
«Ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ ποιητικὴ ὁμορφία τοῦ
Χριστιανισμοῦ». Προσεπάθησε μὲ ὄλως
του τὰς δυνάμεις νὰ ἐμφανίσῃ τὴν ἀ-
ξίαν τῆς χριστιανικῆς ἰδεολογίας διὰ
νὰ τονώσῃ τὴν θαρᾶως κλονισμένην θρη-
σκευτικότητα τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἐπεδίωξε νὰ διορισθῇ
γραμματεὺς τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας
εἰς Ρώμην (1803). Κυρίως ἐπεθύμει ζω-
ηρῶς νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸ Βατικαν-
ὸν καὶ τὸν τότε Πάπαν. Εἰς τὸ ἔργον
του «Τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ» ἐκ-
φράζει τὸν θαυμασμόν του διὰ τὴν ἀγί-
αν Ἐδραν καὶ τὴν μεγάλην δρᾶσιν της.
Κατώρθωσε νὰ συναντηθῇ μὲ τὸν Πά-
παν Πλὸν 7ον, ὁ ὁποῖος ἰδιαίτεραν συμ-
πάθειαν καὶ ἐκτίμησιν ἐπεδείξατο πρὸς
αὐτόν. Ὁ τότε πανίσχυρος Ναπολέων
ἐνέκρινε τὸν διορισμόν του εἰς τὴν πρε-
σβείαν τῆς Ρώμης, διότι ἀνεγνώρισεν,
ὅτι αἱ ἰδέαι τοῦ Σατωβριάνδου περὶ ἠ-
θικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναμορφώσεως
τοῦ λαοῦ συνέφερον τὸ καθεστῶς του.

Ἐν συνεχείᾳ ἐξεπροσώπησε τὴν Γαλ-
λίαν εἰς τὴν Ἑλβετίαν (1804). Ἡ θα-
νάτωσις ὅμως τοῦ δουκὸς τοῦ Ἀγκιέν
προεκάλεσεν εἰς αὐτὸν ἀγανάκτησιν
καὶ παρητήθη τῆς θέσεώς του. Ἐλαθεν
ἔτι πλέον τότε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀγω-
νισθῇ ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς ἰδεολογί-
ας.

Εἰς τὰς 13 Ἰουλίου 1806 ἐπεχείρησε
ταξίδιον πρὸς τοὺς Ἁγ. Τόπους. Ἐ-
φθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀποβιβάσθεις
εἰς τὴν Μεθώνην. Μὲ τὰ μέσα τῆς ἐπο-

χῆς ἐπεσκέφθη τὴν Κορώνην, τὴν Τρίπολιν, Μυστράν, Ἄργος καὶ Ἀθήνας. Μετέβη καὶ εἰς νήσους τῶν Κυκλάδων, ἀκολούθως δὲ ἔφθασεν εἰς Σμύρνην καὶ Κων)πολιν. Εἶτα διὰ πλοίου κατήλθεν εἰς Παλαιστίνην, ὅπου ἐπὶ ἕνα περίπου μῆνα περιώδευσε εἰς τοὺς Ἀγ. Τόπους. Μετὰ ταῦτα ἐταξίδευσε πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ τέλος πρὸς τὴν Τύνιδα καὶ Ἰσπανίαν. Ἐπέστρεψε εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν 3ην Μαΐου 1807. Εἰς ὄλην τὴν περιοδείαν του ἐξυτηρήθη πολὺ ἀπὸ τοὺς διπλωματικούς ἀντιπροσώπους τῆς Γαλλίας, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐπεδείκνυε θερμότητα συστατικά γράμματα τοῦ Ταλλεϋράνδου. Οὐκ ὀλίγας ὅμως ταλαιπωρίας ὑπέστη. Ἐξησθένησεν ἀρκετὰ τὸ σῶμα του καὶ διὰ τὰ ἀντιμετωπίζη τὴν ἐλονοσίαν καὶ ἄλλας ἀσθενείας, ἐλάμβανε τρεῖς φορές τὴν ἡμέραν κινίνον.

Τὰς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὸ μεγάλο τοῦτο ταξίδι περιέλασεν εἰς τὸ βιβλίον του «Ὁ διοριστικὸν ἀπὸ Παρισίων εἰς Ἱερουσαλήμ». Ἐλαβε δὲ τὴν εὐκαιρίαν νὰ συμπληρώσῃ πολλὰ τμήματα τοῦ ἐτέρου βιβλίου του, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀρχίσει νὰ γράφῃ πρὸ τοῦ ταξιδίου «Οἱ Μάρτυρες». Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐνὸς βιβλίου συμπληρώνει τὸ ἄλλο.

Μὲ τὸ «Ὀδοιπορικὸν» κυρίως ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ γνωρίσουν πολλοὶ Εὐρωπαῖοι τὰ τῆς «σκλαβωμένης Ἑλλάδος» καὶ νὰ λάθουν ἐν συνεχείᾳ τὴν ἡρωϊκὴν ἀπόφασιν νὰ σπεύσουν νὰ συμπολεμήσουν εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα μας. Σύγχρονος κριτικὸς γράφει, ὅτι καὶ ὁ λόρδος Βύρων ἐπηρέασθη λίαν ζωηρῶς ἀπὸ τὰ ὅσα ἔγραψεν ὁ Σατωβρινάδος καὶ ἔσπευσε «νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ πεθάνῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Εἶναι λίαν συγκινητικὰ τὰ ὅσα γράφει διὰ τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα. Δὲν «ἐχόρταινε» νὰ θαυμάζη τὰς ἀρχαιότητας τοῦ Μυστρά, τῆς Σπάρτης, τῶν Ἀθηνῶν κλπ. Ἡ συγκίνησίς του ἦτο μεγάλη, ὅταν ἀντίκρυζε τὴν Ἀκρόπολιν. Σχετικῶς γράφει «εἶδα ψηλὰ ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, τὸν ἥλιον ν' ἀνατέλλῃ ἀνά-

μεσα στὶς δύο κορυφὰς τοῦ ὄρους Ἰμμηττοῦ. Οἱ κορῶνες ποὺ κτίζουσι τὶς φωλιές τους γύρω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ποὺ ποτὲ δὲν ὑπερβαίνουν τὴν κορυφὴν τῆς, πετοῦσαν ἀπὸ πάνω μας. Τὰ μαῦρα γυαλιστερά φτερά τους ἦταν γεμάτα ἀπὸ ροζ σταγόνες δρόσου στὶς πρῶτες ἀνταύγειες τῆς ἡμέρας... Ἡ Ἀθήνα, ἡ Ἀκρόπολιν καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνα ἦσαν χρωματισμένα μὲ τὶς ὠραιότερας ἀποχρώσεις τοῦ ἀνθους τῆς ροδακινιάς. Τὰ γλυπτὰ τοῦ Φειδία, καθὼς τὰ χτυποῦσε ὀριζόντια μιὰ χρυσοῦ ἀκτίδα, ἔπαιρναν ζωὴ κι' ἔμοιαζαν νὰ κινούνται πάνω στὸ μάρμαρον, ὅπως κινούνται καὶ οἱ σκιὲς τῶν φωτοσκιάσεων...»⁽²⁾. Τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα εἶπεν «ὀλιγάνθρωπη καὶ νεκρωμένην». Ἐθαύμασεν ὅμως τὴν ζωτικότητα τῆς Σμύρνης «τὴν πολιτεία μέσα ἀπὸ δάσος ἀπὸ κατάρτια καραβιῶν»⁽³⁾. Ἐκεῖ ὅμως ποὺ ἰδιαίτερος ἀπεκορυφώθησαν τὰ φιλελληνικά του συναισθήματα ἦτο ἡ Κωνσταντινοῦπολις. Γράφει «ὁμολογῶ πῶς, ἂν καὶ ἐλυπήθηκα ποὺ ἀποχωρίσθηκα ἀνθρώπους, ποὺ μὲ ἐφιλοξένησαν μὲ τόση ἀβρότητα καὶ εὐγένεια, ἤμουν ὥστόσο εὐχαριστημένος ποὺ ἔφευγα ἀπὸ τὴν Κων)πολιν. Τὰ συναισθήματα ποὺ νοιώθεις ἄθελά σου στὴν πολιτεία τούτη χαλοῦν τὴν ὁμορφίαν τῆς: ὅταν συλλογιστῆς πῶς ὅλοι αὐτοὶ οἱ τόποι κατοικήθησαν ἄλλοτε ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας καὶ πῶς σήμερον τοὺς κατέχουν Τοῦρκοι, σὲ ξενίζει ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς καὶ στοὺς τόπους...»⁽⁴⁾.

Κατὰ τὸ 1809 ἐδόθη εἰς κυκλοφορίαν τὸ ἔργον του «οἱ Μάρτυρες». Μετὰ δύο ἔτη ἐξεδόθη τὸ «Ὀδοιπορικὸν ἀπὸ Παρισίων εἰς Ἱερουσαλήμ».

(2) Βλ. «Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος», τ. Ἰανουαρίου. 1969, σ. 10.

(3) Διὰ τὴν Σμύρνην γράφει: «Ἄλλο Παρίσι... ἦτο ἕνα εἶδος πολιτισμένης δάσεως, ἦτο μιὰ παλμύρα ἀνάμεσα εἰς τὰς ἐρήμους καὶ εἰς τὴν θαρβαρότητα».

(4) Βλ. Τόμον «Νέας Ἑστίας», Χριστοῦγεννα 1968.

Κατά τὰ ἔτη 1812-1815 ἡσχολεῖτο μὲ τὴν συγγραφὴν καὶ τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐκθάσεως τῶν πολέμων τοῦ Ναπολέοντος. Τῷ 1814 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον «Περὶ τοῦ Βοναπάρτου καὶ τῶν Βουρβόνων». Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος καὶ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβόνων ἰκέμενε νὰ λάβῃ ἀνώτερα ἀξιώματα. Δὲν τοῦ ἐδόθησαν ὅμως. Ἄν καὶ συνέβη τοῦτο, ὁ Σ. ἐβοήθησε τὸν Λουδοβίκον ΙΗ΄, ὅταν ὑφίστατο ἐπιθεσὶν διὰ τὸν Συναγματικὸν χάρτην. Ἐγραψε τότε πολλὰ ἄρθρα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Ὁ βασιλεὺς ἀναγνωρίσας τὰς ὑπηρεσίας του παρεσημοφόρησε τοῦτον καὶ τοῦ ἀπένευμε τὸν βαθμὸν τοῦ Συναγματάρχου τοῦ ἱππικοῦ.

Τῷ 1815 ἡ δραπέτευσις τοῦ Ναπολέοντος ἠνάγκασε τὸν Λουδοβίκον καὶ τὴν ἀκολουθίαν του νὰ φθάσουν εἰς Γάνδην. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Σατωβριάνδος. Μετὰ τὴν ὀριστικὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος διώρισθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ὑφυπουργός.

Μετὰ ἓν ἔτος ἐδημοσίευσε τὴν μελέτην «Ἡ Μοναρχία σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα». Ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν περιλαμβάνοντο πολλὰ ἀλήθειαι διὰ τὸν τρόπον διοικήσεως καὶ συμπεριφορᾶς τοῦ βασιλέως, ἐγένετο αἰτία τοῦτο νὰ χολωθῇ ὁ βασιλεὺς καὶ νὰ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὸν Σατωβριάνδον ὁ τίτλος καὶ ὁ μισθὸς τοῦ ὑφυπουργοῦ. Κατόπιν τοῦτου ἡσχολεῖτο κυρίως μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐξέδιδε τὴν καθημερινὴν ἐφημερίδα «Συντηρητικός». Ἄν καὶ φιλελεύθερος ἐπολέμησε τὸν φιλελευθερισμὸν μὲ τὸ σύνθημα «Βασιλεὺς, Σύνταγμα καὶ οἱ τίμιοι ἄνθρωποι». Ἐπικολούθησαν νέα γεγονότα μὲ δολοφονίας κλπ.

Μετὰ τινα χρόνον ἐπεδίωξε πάλιν ἀνωτέρας θέσεις, ἀλλ' ὁ Λουδοβίκος ἐθεώρει τοῦτον «ἀπαίσιον ἄνθρωπον». Ὅταν ὁ Ρισελιὲ ἀνέλαθε νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν μὲ συμμετοχὴν καὶ σοβαρῶν παραγόντων τῆς δεξιᾶς παρατάξεως, εἶχε δὲ προτείνει ὡς ὑπουργοὺς τὸν Βιλλέλ καὶ τὸν Σατωβριάνδον, ὁ

Λουδοβίκος πάλιν ἀντετάχθη, διὰ τὴν συμμετοχὴν τοῦ Σατωβριάνδου. Ὁ Ρισελιὲ ὅμως ἐπέμενε καὶ ἐχρησιμοποίησε τοῦτον ἀναθέσας εἰς αὐτὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ πρεσβευτοῦ εἰς τὸ Βερολίνον (1820). Καὶ ὁ Λουδοβίκος ἐπέδειξε φιλικὸν πνεῦμα ἀπέναντί του καὶ τοῦ ὑπεσχέθη διορισμὸν ὡς ὑπουργοῦ τῆς ἐπικρατείας καὶ ἀπονομὴν τοῦ τίτλου τοῦ ἱππότητος τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς.

Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1822 μετετέθη τῇ ἐπιμονῇ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν πρεσβείαν τοῦ Λονδίνου. Εἰς Ἀγγλικὰ ἰδιαιτέρως ἀπασχολήθη μὲ τὰ πολιτικὰ καὶ διπλωματικὰ προβλήματα τῆς Εὐρώπης. Εἶτα ἔλαθεν ἐντολὴν νὰ ἐκπροσωπήσῃ τὴν χώραν του εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βερόνας. Ἐκεῖ συνήλθον οἱ ἠγεμόνες τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, μὲ σκοπὸν νὰ βοηθήσουν τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδον 7ον. Εἰς τὸ συνέδριον διεκρίθη ἡ διπλωματικὴ ἰκανότης του. Ἀκόμη καὶ ὁ Μέττερνιχ ἐπέδειξεν εἰς τοῦτον εὐνοίαν. Ἐπέτυχε δὲ νὰ ἀπαγκιστρώσῃ τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους (1822) ἀνέλαθεν ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν. Οἱ βιογράφοι του ἀναφέρουν, ὅτι ἐπέδειξε μεγίστην ζωικότητα μὲ τὴν δραστηριότητά του εἰς τὸ ὑπουργεῖον, εἰς τὴν βουλὴν, εἰς τὰ συμβούλια, εἰς τὰς ἐπισκέψεις, εἰς τὰ δέπνια κλπ. Ἐχαρακτηρίζετο ὡς «δραματιστὴς καὶ συγγραφεύς». Ὑπῆρξαν καὶ περιπτώσεις μικροσυγκρούσεων μὲ συνεργάτας του, ὡς μὲ τὸν Βιλλέλ. Ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ ὑπουργοῦ ἀπεχώρησε κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1824 λόγῳ διαφωνίας του διὰ τὰ θέματα τοῦ δημοσίου χρέους.

Ἐπικολούθησε ἀσθένεια τῆς συζύγου του καὶ ἀναχώρησις διὰ πόλιν τῆς Ἐλβετίας πλησίον λίμνης. Συντόμως ἐπανήλθον εἰς Παρίσιον, ἡ δὲ σύζυγος του ἐξηκολούθη νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας τῆς πρὸς τὸ ὑπ' αὐτῆς συσταθὲν ἴδρυμα «Μαρία - Θηρεσία». Ἡ ἀγαθοεργία τῆς ἐξετιμᾶτο πολὺ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν ὁ Λουδοβίκος καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον

ὁ Κάρολος 10ος. Οὗτος ἀνέθεσεν εἰς τὸν Σατωβριάνδον νὰ γράψῃ τὴν πραγματείαν «Ὁ Βασιλεὺς ἀπέθανε — Ζήτω ὁ Βασιλεὺς». Δι' αὐτὴν τὴν ἔργασίαν ἔλαθε μεγάλην ἀμοιβὴν καὶ νέον διορισμὸν ὑπουργοῦ τῆς ἐπικρατείας, ἄνευ χαρτοφυλακίου.

Τῷ 1825 ἐγένετο ἀκαδημαϊκός. Ὁ ἐναρκτήριος λόγος του εἶχεν ὡς θέμα τὴν Ἱστορίαν τῆς Γαλλίας. Κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον (1825), ὅτε ἡ χώρα μας διήρχειτο κρισίμου στιγμῆς καὶ ἐκινδύνευεν ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν, ἐθεώρησε χρέος του νὰ γράψῃ τὸ «Υπόμνημα περὶ τῆς Ἑλλάδος». Εἶναι γνωστὸν πόσῃν ἀπήχησιν ἔσχεν τοῦτο εἰς τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς λαοὺς τῆς Δυτ. Εὐρώπης. Εἰς τὸ Ὑπόμνημα ἀναπτύσσει μὲ πολλὴν δεξιότητα πολλὰ ἠθικὰ καὶ νομικὰ ἐπιχειρήματα διὰ νὰ ἐνισχυθῇ ἡ Ἑλλάς καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ τὴν ἐλευθερίαν της⁽⁵⁾.

Ὁ Κάρολος 10ος ἐφήρμοζε σχεδὸν μεσαιωνικὴν πολιτικὴν, ἐξέδωκε δὲ καὶ νόμον κατὰ τῶν ἐφημερίδων. Ὁ Σατωβριάνδος τότε ἐπετέθη.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἤρχισεν ἡ ἔκδοσις τῶν «Ἀπάντων» του.

Μετὰ δύο ἔτη ἐπανερχεται εἰς Ρώμην ὡς πρεσβευτής. Ἐγένετο δεκτὸς εἰς ἰδιωτικὴν ἀκρόασιν ἀπὸ τὸν Πάπαν Λέοντα 12ον. Ἐν Ρώμῃ ἔφερεν εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν τραγωδίαν του «Μωῦσης». Δὲν παρέμεινε καὶ πολὺ εἰς τὴν πρεσβείαν τῆς Ρώμης, διότι παρητήθη. Κατὰ τὸν παγερὸν χειμῶνα τοῦ 1829—1830 παρέμεινε εἰς Παρισίους ἀντιμετωπίζων σοβαρὰς οἰκονομικὰς δυσχερείας.

(5) Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο μετέφρασε καὶ ἐξέδωκεν Ἑλληὴν λόγιος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὰ Ἑλληνικά. Βλ. ἐπιφυλλίδα Ἀκαδημαϊκοῦ Ἡλ. Βενέζη εἰς «Βῆμα» 3-12-68 καὶ 10-12-68 — Καὶ εἰς τὴν Γερουσίαν καὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν καὶ ἀλαχοῦ ἐπανειλημμένως ὠμίλησε περὶ Ἑλλάδος θερμότατα. Ἐὰν παρετίνετο ἡ θητεία του ὡς ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν ἀσφαλῶς πολλατὰ θετικώτερα καὶ ἄποδοτικώτερα θὰ προσέφερε διὰ τὴν ταχέαν καὶ ὀριστικὴν ἐκβάσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1830 ἐξέσπασαν νέαι μεγάλαι καὶ αἱματηραὶ ταραχαὶ εἰς Παρισίους. Ὁ Βασιλεὺς Κάρολος εἰδοποιήθη ἀπὸ τὸν Σατωβριάνδον περὶ τῆς ἐνάρξεως τῶν γεγονότων. Ὁ λαὸς καὶ οἱ φοιτηταὶ ἐκτιμῶντες τὰς ἰδέας καὶ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σατωβριάνδου ἀνεκήρυξαν τοῦτον «Υπερασπιστὴν τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ Τύπου».

Μετὰ τὰ γνωστὰ γεγονότα ὁ Κάρολος ἔφευγε μὲ τὴν οἰκογενείαν του δι' ἔξορίαν. Ἡ Βουλὴ τῶν Ἀντιπροσώπων εἰς τὰς 7 Αὐγούστου ἀνεκήρυξε τὸν Λουδοβίκον - Φίλιππον τῆς Ὁρλεάνης, «βασιλέα τῶν Γάλλων». Ὁ Σατωβριάνδος ἀντετάχθη καὶ εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας παρητήθη τοῦ τίτλου τοῦ «Πατρικίου τῆς Γαλλίας» καὶ τῆς ἀποζημιώσεως τῆς Βουλῆς τῶν Εὐγενῶν⁽⁶⁾.

Κατὰ τὸ 1831 αὐτοεξορίζεται μετὰ τῆς συζύγου του εἰς τὴν Γενεύην. Συνέχισεν ἐκεῖ τὴν συγγραφὴν τῶν «Ἀπάντων» ἐργαζόμενος 10-12 ὥρας τὴν ἡμέραν. Τὸν Μάρτιον τοῦ ἰδίου ἔτους συγγράφει τὴν μελέτην «Παλινόρθωσις καὶ αἰρετὴ Μοναρχία», ἡ ὁποία τοῦ προσεκόμισεν πολλὰ κέρδη. Καὶ ὁ Κάρολος 10ος προσέφερεν εἰς τοῦτον χρηματικὴν βοήθειαν. Εὕρισκόμενος εἰς τὴν Γενεύην ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμά.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς συλλήψεως τῆς δουκίσσης τοῦ Μπερρὺ εἰς τὴν Νάντην ἔγραψε τὸ περίφημον «Υπόμνημα διὰ τὴν φυλάκισιν τῆς δουκίσσης». Διὰ τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν ἀργότερον ἀνέλαθεν εἰδικὴν ἀποστολὴν καὶ μετέθη δύο φορὰς εἰς Πράγαν καὶ εἰς Βενετίαν. Γενικώτερον ἐκινεῖτο ὑπὲρ τῶν Βουρβόνων. Ἐν συνεχείᾳ ἡσυχολήθη μὲ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ὕλης τῶν «Ἀπομνημονευμάτων». Λίαν ἐνοϊκὸς θόρουθος ἐξέσπασεν γύρω ἀπὸ τὸ ὑπὸ ἔκδοσιν νέον σύγγραμμά του.

(6) Ὡς ἀναγράφουν οἱ βιογράφοι του ὑπῆρξε πάντοτε φανατικὸς ὑποστηρικτὴς τῆς Μοναρχίας. Παρ' ὅλον τοῦτο δὲν ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ τῶν Μοναρχικῶν κύκλων, πολλάκις δὲ ἠγνοήθη ἀντιμετώπισε δὲ καὶ ἐχθρικὴν στάσιν ἐκ μέρους αὐτῶν.

Κατὰ τὸ 1836 τίθεται εἰς κυκλοφορίαν τὸ βιβλίον «Δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας». Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπώλησε τὰ «Ἀπομνημονεύματα» εἰς τὴν ἑταιρείαν Σαλὰ καὶ Ντελλουὰ ἕναντι ἰσοσθίου συντάξεως πρὸς τὴν κυρίαν ντὲ Σατωβριάνδου, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ κυκλοφορήσουν εἰς τόμους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως. Μετὰ διετίαν ἐκυκλοφόρησεν ἡ πραγματεία «Τὸ συνέδριον τῆς Βερόνας». Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐνεφάνισε καὶ σωματικὰς ἀδυναμίας λόγῳ ἀρθριτικῶν. Εὐτυχῶς, ὅτι τὸν ἐβοήθει εἰς τὴν γραφὴν τῶν ἔργασίων τοῦ ὀ γραμματεῦς τοῦ Ἰάκινθος Πιλὸρζ. Ἀκολουθῶς ἐπεμελεῖτο τῆς συμπληρώσεως τῶν «Ἀπομνημονευμάτων».

Ἐν ἔτει 1843 ἐταξίδευσεν εἰς Λονδίνον κατόπιν προσκλήσεως τοῦ κόμητος τοῦ ντὲ Σαμπὸρ, ἐγγονοῦ τοῦ Καρόλου 10ου, ὁ ὁποῖος διεξεδίκε τὸν Γαλλικὸν θρόνον, ὡς «νόμιμος διάδοχος». Ἄν καὶ 70 ἔτων καὶ μὲ ἀρκετοὺς ρευματικοὺς πόνους ἔφθασεν εἰς Ἑλλάδα. Μετὰ ἕν ἔτος ἐδημοσιεύθη τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ «Ἡ ζωὴ τοῦ Ρανσέ».

Ἐν ἔτος ἀργότερον ἐπραγματοποίησε τὸ τελευταῖον ταξιδίον τοῦ εἰς Βενετίαν.

Τῷ 1846 κάμνει τὴν τελικὴν ἀναθεώρησιν τῶν «Ἀπομνημονευμάτων», μὲ ἀρκετὰς διαφορὰς ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν ἔτων 1841—1845.

Εἰς τὰς 16 Αὐγούστου 1846 εὔρε τοῦτον ἀτύχημα. Πηδῶν ἀπὸ τὴν ἄμαξάν του ἐκτύπησεν εἰς τὸν πόδα. Ἐμεινεν ἀκίνητος ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας. Τοῦτο ἔκαμε αὐτὸν δυσκίνητον σχεδὸν ἡμιπαράλυτον. Ἐδημιούργησε δὲ πικρὸν, σαρκαστικὸν καὶ μελαγχολικὸν ὕφος εἰς αὐτόν.

Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1847 ἀπέθανεν ἡ σύζυγός του. Βάσει τῆς διαθήκης ἐτάφη εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἰδρύματος τῆς «Μαρία - Θηρεσία».

Τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἐπομένου ἔτους, ὅτε ἀνετράπη ἡ Μοναρχία τοῦ Λουδοβίκου - Φιλίππου ἐξέσπασαν πάλιν νέα δραματικὰ γεγονότα. Μετ' ὀλίγον

ἠσθένησεν ἐκ πνευμονίας σοβαρᾶς μορφῆς. Ἦκουε τοὺς πνευρολισμοὺς καὶ ἐπληροφορεῖτο τὰ δυσάρεστα περιστατικὰ τῆς ἐπαναστάσεως.

Εἰς τὰς 2 Ἰουλίου ἡμέραν Κυριακὴν ἐζήτησεν ἱερέα καὶ ἐξωμολογήθη καὶ ἐκοινώνησε μὲ θεοθεῖαν συναίσθησιν πίστεως καὶ ταπεινοφροσύνης. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὑπηγόρευσε εἰς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ «Δήλωσιν πίστεως εἰς τὸν Θεόν», διὰ τῆς ὁποίας ἀνεκάλει ὅτι εἰς τὰ ἔργα τοῦ «ἦσαν ἀντίθετα εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, εἰς τὰ ἔθια καὶ γενικῶς εἰς τὰς συντηρητικὰς ἀρχὰς τοῦ καλοῦ». Παρέδωκε τὸ πνεῦμα τὴν 4ην Ἰουλίου 1848. Ὁ Β. Οὐγκὼ ἔσπευσε νὰ τὸν ἰδῆ καὶ γράφει σχετικῶς: «Τὸ πρόσωπόν του εἶχε μίαν ἔκφρασιν εὐγενείας».

Συμφώνως μὲ θέλησίν του ἐτάφη εἰς ἕνα θράχον τῆς ἐρημονήσου Γκράν-Μπέ, εἰς τὴν γενέτειράν του Σαίν-Μαλό.

Ὁ πεπολιτισμένος κόσμος ἐγκαίρως ἀνεγνώρισε τὴν προσωπικότητά του. Ἡ ἰδιαιτέρα πατρὶς του ἐτίμησε τοῦτον μὲ πολλὰς ἐκδηλώσεις καὶ μὲ ἀνδριάντα. Ἡ κεφαλὴ του εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, τὴν ὁποίαν τόσον ἐπεθύμει καὶ εἶχεν ὑμῆσει. Καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους ἔλαθον χώραν ἐκδηλώσεις διὰ τὸ πρόσωπόν του.

Οἱ Ἕλληνες δυστυχῶς δὲν ἐξεπλήρωσαν ἐγκαίρως τὸ καθήκον τῆς μεγάλης εὐγνωμοσύνης τῶν. Ὁ ἴδιος ὁ Σ. ἐξέφρασε τὴν λύπην του, διότι δὲν ἤκουσε «ἕνα εὐχαριστῶ». Ὑπάρχει ὁμως κάποια δικαιολογία, λόγῳ τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἀντιθέσεων καὶ διχονοιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτησαν εἰς τὴν μεταεπαναστατικὴν Ἑλλάδα. Αὗται δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ἐκφρασθῇ ἔργοις καὶ λόγοις λίαν ἐνωρῆς ἢ εὐγνωμοσύνη τῶν Ἑλλήνων. Ἀργότερον ἀνηρτήθη ἡ εἰκὼν αὐτοῦ, ἔργον τοῦ ζωγράφου Ζιροντέ, εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων τοῦ βουλευτηρίου, ἐδόθη δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς μίαν τῶν κεντρικῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Ροῖδης εἰς τὸν πρό-

λογον τῆς μεταφράσεώς του σημειώνει τὴν μεγάλην συμβολὴν τοῦ Σατωβριάνδου διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Πατρίδος μας.

Πολλαὶ σελίδες ἀπαιτοῦνται διὰ νὰ γράψωμεν περὶ ὄλων τῶν γεγονότων τῆς πολυκυμάντου δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Περιορίσθημεν εἰς τὰ σημαντικώτερα παρέχοντες τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ μελετήσουν τὸν βίον καὶ τὸ ἔργον του ν' ἀνατρέξουν εἰς τὰς ἀξιολόγους ἑλληνικὰς καὶ ξένας συγγραφάς.

Κατωτέρω ἀναφέρομεν περὶ τῶν κυριωτέρων συγγραμμάτων αὐτοῦ:

1. Ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐπαναστάσεων 1797.

2. Ἀταλὰ 1801.

Ἀναφέρεται εἰς μίαν νεαρὰν χριστιανὴν Ἰνδιάναν, ποὺ ἀντιμετωπίζει τὸν ἄξεστον τυφλὸν Ἰνδὸν Σακτάς. Τὸ ἀφήγημα ἐξάγει τὴν δύναμιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

3. Ρενὲ 1802.

Γράφει δι' ἕναν μελαγχολικὸν νέον, ὁ ὁποῖος θασανίζεται ἀπὸ «τρελλὰ δειροπολήματα». Εἶναι συνεχῶς μία «ἀνήσυχη ψυχὴ» ἢ ὁποῖα διὰ νὰ λυτρωθῆ ἀισθάνεται τὴν ἀνάγκην τοῦ Ἀπειρου καὶ τῆς ἀλλαγῆς.

4. Τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ 1802. (Genie du Christianisme).

Εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἔργον του. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 μέρη, ἕκαστον ἀπὸ ἐξ βιβλία. Δὲν εἶναι θεολογικὴ πραγματεία. Ἐπιδιώκει νὰ βοηθήσῃ τὴν τεταραγμένην Γαλλίαν νὰ ἀντιληφθῆ τὴν ὠραιότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸν μέγαν ἀνθρωπιστικὸν ρόλον του καὶ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς δύναται νὰ γίνῃ ὁ ἐμπνευστὴς τῆς τέχνης καὶ τῆς ποιήσε-

ως. Τὸ ἔργον ἤσκησεν αἰσθητὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν Λογοτεχνίαν. Εἶχεν εὐρυτάτην κυκλοφορίαν, παρ' ὅλον ποὺ ἀντιμετώπισε καὶ αὐστηρὰς κριτικάς.

5. Μάρτυρες 1809.

Ἔχει καὶ τὸν τίτλον «Ὁ θρίαμβος τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας». Τὸ περιεχόμενον του ἀποδεικνύει τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔναντι τῆς εἰδωλολατρείας. Ἀναφέρει πολλὰ παραδείγματα ἀπὸ τὰ μαρτύρια τῶν χριστιανῶν.

6. Ὀδοιπορικὸν ἀπὸ Παρισίων εἰς Ἱερουσαλήμ 1811.

Δὲν εἶναι οὔτε γεωγραφικὴ, οὔτε ἀρχαιολογικὴ μελέτη. Θεωρεῖται ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας. Δι' ὅλας τὰς περιοχάς, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη, παρέχει θαυμασίαν περιγραφάς. Ὅπως παραδόξως διὰ τὰ ἐν Παλαιστίνῃ ἀναφέρει μὲ κάποιαν στεγνότητα. Ἀπετέλεσεν ἐκδοτικὸν θρίαμβον (5 συνεχεῖς ἐκδόσεις ἀπὸ 1811—1831). Ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ὁδηγὸς διὰ τὰ πλήθη τῶν ταξιδιωτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἔχει μεταφρασθῆ εἰς ξένας γλώσσας, ἐν Ἑλλάδι δὲ ὑπὸ τοῦ Ἐμμ. Δ. Ροῦδου 1860.

7. Περὶ τοῦ Βοναπάρτου καὶ τῶν Βουρβόνων 1814.

«Μαστιγώνει τὸν Βοναπάρτην». Ὁ Λουδοβίκος ἔλεγεν, ὅτι τοῦτο ἤξιζεν ὅσον ἕνα Σῶμα στρατοῦ.

8. Πολιτικοὶ στοχασμοὶ 1814.

9. Ἡ Μοναρχία σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα 1816.

10. Ἀπαντα 1826.

Περιλαμβάνει τὰ «Οἱ Νατσέ», «Ὁ τελευταῖος τῶν Ἀθενσεράγων», «Τὸ τα-

ξίδι εἰς τὴν Ἀμερικὴν», «Τὸ ταξίδι εἰς τὴν Ἰταλίαν» κ. ἄ. Εἶναι ἅπαντα ρομαντικὰ μυθιστορήματα.

11. *Ἱστορικαὶ μελέται 1831.*

12. *Δογικὴ ἀνάλυσις τῆς Ἱστορίας τῆς Γαλλίας 1831.*

13. *Παλινόρθωσις καὶ αἰρετὴ Μοναρχία 1831.*

Διαλαμβάνει περὶ τοῦ Βασιλέως Καρόλου τοῦ 10ου.

14. *Δοκίμιον περὶ τῆς Ἀγγλικῆς λογοτεχνίας, τόμοι 2, 1836.*

15. *Τὸ συνέδριον τῆς Βερόνας, τόμοι 2, 1838.*

16. *Ἀπομνημονεύματα πέραν τοῦ τάφου 1841.*

Ἦρχισε νὰ συγγράφῃ ταῦτα κατὰ τὸ 1809. Τῷ 1830 ἀπεφάσισεν ὡς ὀριστικὸν τίτλον τοῦ ἔργου τὸν «Πέραν τοῦ τάφου...». Κατὰ τὸ 1836 ἐξεχώρησεν εἰς τὴν ἑταιρείαν Σαλὰ καὶ Ντελλουὰ τὸ δικαίωμα τῆς δημοσιεύσεώς των. Τὸ ἔργον διακρίνει «ἀπέραντη ἀλαζονεία, ἀλλὰ συχνὰ καὶ πολλὴ ἀφέλεια». Ἐφαρμόζει ὁ Σατωθριάνδος εἰς τοῦτο τὴν θεωρίαν «τοῦ ὠραίου καὶ ὑψηλοῦ ἰδανικοῦ». Περιλαμβάνει τὰ τῆς ὄλης ζωῆς καὶ ἐποχῆς του. Ἰδιαζόντως ἐξετιμήθη καὶ διεδόθη τόσον ἐν Γαλλίᾳ ὅσον καὶ ἄλλαχοῦ. Πολλοὶ κριτικοὶ ἀποκαλοῦν τοῦτο «ἓνα ἀπέραντο πεζό, ποίημα λυρικό καὶ ἐπικό».

17. *Ἡ ζωὴ τοῦ Ρανσὲ 1844.*

Ἀσχολεῖται μὲ τὴν βιογραφίαν τοῦ ἱερωτοῦ τοῦ Τάγματος τῶν Τραππιστῶν.

ΒΑΣ. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΔΟΥ ΓΕΓΟΝΕ ΚΑΙΝΑ ΤΑ ΠΑΝΤΑ

Γλυκεῖα τοῦ ἔαρος εὐδύα!
Ἡ ἀνεμῶν ντύθηκε τὸ νέο της διάδημα!
Ματώνει τὰ μονοπάτια ἢ παρουσία της!
Ἀναμμένα κερὰ οἱ θλαστοὶ τῶν σπάρτων!
Ὁ κορυδαλλὸς ραμφίζει τὴν πρωϊνὴ αἰθρία,
μεθυσμένος ἀπ' τὴς Ἀναστάσιμες καμπάνες!
Τὸ ρυάκι κελαρίζει ἀνάμεσα στοὺς βάτους
«Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν!»
Εἶναι ἡ ὥρα ποῦ συλλογίζομαι τοὺς νεκρούς!
Ὁ πατέρας μου νὰ θυμῶ μιὰ δέσμη ἀστέρων
τυλιγμένος τὸ γαλανὸ φελόνι του!
Οἱ στρατιῆς τῶν «ἀπελθόντων»
ν' ἀναρριγοῦν μέσα στὴς ἡλιαχτίδες,
λυτρωμένοι ἀπ' τὴν ἀνυπαρξία!
Χριστὸς Ἀνέστη
Οἱ λογισμοὶ μας λευκὰ ἄνθη πορτοκαλιᾶς!
γυμνὴ ἢ ἀγωνία μας ἀπῆλθεν!...

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΑΜΒΥΣΗΣ

ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΓΙΑΤΡΟΥ

‘Αγαπητές μου «Ακτίνες»,

Τὸ ξεφύλλισμα παλαιῶν τευχῶν σου — ὁμορφὴ ἀναδρομὴ στὴν ἐποχὴ ἐκείνη τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ τόπου μας καὶ ψυχικὸ γαλήνεμα γιὰ τοῦτες τὶς μέρες — ζωντάνεψε μπροστά μου μιὰ μεγάλη ἱατρικὴ μορφή ποῦ ἔφυγε ἀπ’ τὴ ζωὴ ἐτούτη, πρὶν ἕνα χρόνον: τὸν Δημήτριον Χαροκόπον.

Τί νὰ πρωτοθαυμάσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν προσωπικότητα αὐτή! Κεῖνο πὸν ἄκουσα νὰ λέῃ κάποιος πὼς «πέθανε ὁ Χαροκόπος κι’ ἀδειασε ἡ γῆ» δὲν εἶναι σχῆμα λόγου καὶ καθόλου ὑπερβολή· εἶναι ἀλήθεια ποῦ δείχνει ἀκριβῶς τὴ μεγαλωσύνη τῆς παρουσίας τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ μέσα στὸν κόσμον. Μόνο ὅποιος τὸν γνώρισε μπορεῖ νὰ νοιώσῃ κάθε ἔκφραση καὶ χαρακτηρησμοῦ ποῦ δόθηκαν γιὰ τὸν Δημ. Χαροκόπον.

Διάβαζα κάπου ὅτι κατὰ τὸν Mooriman τὸ πρότυπο τοῦ ἰδανικοῦ γιατροῦ προϋποθέτει τὰ ἑξῆς προσόντα: βάθος, εὐφροσύνη, φαντασία, λογικὴ, εὐαισθησία, φιλοσοφία, ἀνάταση ψυχικὴ, πρωτοτυπία, ἀπλότητα, δεξυδέρκεια, σαγήνη, εὐκαμψία, ἀκρίβεια, τέχνη, εὐθύτητα, χάρις, εὐγένεια, ζωηρότητα, ἀγνότητα, μόρφωση πλήρη, ἁρμονία, κομψότητα στοὺς τρόπους, ταχύτητα, εὐθυμία, πάθος, μεγαλεῖο, καθολικότητα. Μέσα αὐτοῦ ἀναγνώρισα τὸν Δημ. Χαροκόπον. Τάχε ὅλα αὐτὰ τὰ προσόντα, ἕνα πρὸς ἕνα.

Καὶ τώρα ποῦ μὲ βαθεῖα λύπη γράφω αὐτὲς τὶς λέξεις φέροντας μὲ σεβασμὸ στὴ μνήμη τὸν ἀξέχαστο αὐτὸν γιατρό - ἄνθρωπο, σκέφτομαι κάτι γιὰ ὅσους τὸν γνωρίσαμε. Ἄρα γε φτάνει ποῦ τὸν σεβαστήκαμε, τὸν ἀγάπησαμε, τὸν θαυμάσαμε, τὸν ζηλέψαμε καὶ θὰ τὸν θυμόμαστε γιὰ πάντα; Ὁ καθένας μας κάτι πῆρε ἀπ’ αὐτὸν εἴτε μὲ τὸν προφορικὸν τὸν λόγο, εἴτε μὲ τὸ πολὺ βαθὺν γραπτὸ τὸν κείμενον. Εἴμαστε χρεωμένοι καὶ τὸ χρέος ἀπαιτεῖ ἐξόφληση· νὰ μιμηθοῦμε σ’ ὅλα του τὸ Δημήτριον Χαροκόπον.

Ὅπως ἐκεῖνος, νὰ διαβάζουμε πολὺ καὶ νὰ μελετοῦμε βαθεῖα τὴ Γραφή, τὴν ἱστορίαν, τὴ λογοτεχνίαν γιὰ νὰ μποροῦμε ἔτσι πιὸ καλὰ νὰ γνωρίσουμε καλύτερα σὰν γιατροὶ τὶς ψυχολογικὰς ἀνάγκας τῶν συνανθρώπων μας.

Ὅπως ἐκεῖνος, νὰ θυσιάζουμε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας καὶ νὰ δίνουμε στὸν πλησίον μας.

Ὅπως ἐκεῖνος, νὰ ἀνοίξουμε τὴν καρδίαν μας καὶ νὰ δώσουμε ὅλην μας τὴν ἀγάπην στὸ διπλανὸ ἀδελφὸν μας.

Ὁ Δημήτριος Χαροκόπος ἀγάπησε πολὺ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἔνοιωσε γιὰτὶ εἶχε κλεισίει μέσα τὴν Ἀ λ η θ ι ν ῆ Ἀ γ ά π η τὴν ἴδιαν.

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ
Μ. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

Ἡ ἀντικειμενικὴ ἔρευνα μιᾶς προσωπικότητος μελετᾶει συνήθως τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς, ἐκείνην ποῦ ἐμφανίζονται ἐντονώτερα καὶ προσδίδουν τὸ ἰδιαιτέρο χρῶμα τῆς, συγχρόνως ὁμῶς προσπαθεῖ νὰ ἐμβαθύνῃ σὲ λεπτομέρειες οἱ ὁποῖες ἀποκαλύπτουν ἴσως καὶ ἄλλες εἰδικὰς πτυχὰς, ὅχι καὶ τόσο φανεράς.

Ὁ Δημ. Χαροκόπος, γιὰ ὅσους τὸν γνώρισαν, δὲν παρουσίαζε δυσκολίας στὴν ἀντικειμενικὴ μελέτῃ τῆς προσωπικότητός του. Ἦταν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἀνοιχτὴν καρδίαν καὶ τὸν καθαρὸ ἔσωτερικὸν κόσμον. Δὲν φρόντιζε νὰ παρουσιάξῃ μόνον τὶς καλὰς πλευρὰς τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἀπεναντίας μὲ τὴν αὐθόρμητὴν ἐκδήλωσιν τῶν συνα-

σθημάτων του ἐπέτρεπε σὲ ὅλους ποῦ τὸν πλησίαζαν, νὰ ἀντιλαμβάνωνται τὸν ψυχικὸν του κόσμον.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς τὸν γνώρισαν καὶ τὸν ἔζησαν μιὰ εἰκοσιπενταετιᾶς περίπου. Νέοι γιατροὶ ζητήσαμε νὰ ἐπωφεληθοῦμε τόσο ἀπὸ τὴν ἱατρικὴν πλευρὰν ὅσο κι’ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν πείραν ἑνὸς παλαιοῦ, ἑνὸς μεγαλυτέρου «ἐπιτυχημένου» συναδέλφου.

Τὸ 1943, χρόνος ξενικῆς κατοχῆς τῆς Πατρίδας μας, ἦταν καὶ χρόνος ἀνθήσεως τῆς χριστιανικῆς δράσεως καὶ πνευματικῆς καρποφορίας. Τότε ὁ ἱατρὸς Δημ. Χαροκόπος κάνει τὴ γνωριμίαν του μὲ τὴν χριστιανικὴν προσπάθειαν τῆς ἐποχῆς μας.

Ήταν τότε ο «φτασμένος» γιατρός, ο Διευθυντής της Ε' Κλινικής του Θεραπευτηρίου «Σωτηρία», με πελατεία ή όποια πλημμύριζε κυριολεκτικά το Ιατρείο του. Ήταν ο δραστήριος για τα συνδικαλιστικά ιατρικά προβλήματα. Είχε αξιόλογη προβολή στην Αθηναϊκή κοινωνία. Όλα αυτά δεν τα θεώρησε ικανά να τον εμποδίσουν στο να προσέλθω ταπεινά, σάν μαθητής στο σχολείο της αλήθειας. Ούτε όμως τα παρεμέρισε ή τα απέρριψε. Αντίθετα όλες τις ικανότητές του και τις δυνατότητές του και τις γνώριμίες του τις έβαλε στη διάθεση του χριστιανικού έργου, στην ύπηρεσία της αγάπης των συνανθρώπων του.

Η περίοδος εκείνη ήταν περίοδος μαθητείας κα μελέτης για τον Δημ. Χαροκόπο. Μελετούσε την χριστιανική θεωρία από την Άγια Γραφή και άλλα βιβλία, αρχίζοντας από τα καθήκοντα του γιατρού που περιέχονται στον «Προορισμό του ανθρώπου» του Ευσέβιου Ματθοπούλου. Η Γαλλική γλώσσα την οποία κατείχε εξαιρετικά του επέτρεπε να παρακολουθή συστηματικά την ξένη βιβλιογραφία και να άρθρωγαφί στο Περιοδικό «Ακτίνες» με τό τόσο όμορφο «αληθινό ψευδώνυμο» — Λουκάς ο Άγαπητός — που κάνει την εμφάνισή του το 1945.

Στη Δήλωση των Ελλήνων Επιστημόνων στα Χριστούγεννα του 1945 το παράδειγμα της υπογραφής του ακολουθήσαν δηλώνοντας και άλλοι πολλοί συνάδελφοι και μή.

Η μαρτυρία του επίσης για τη χριστιανική πίστη εκδηλώνεται με παρηρησία σε όμιλίες, διαλέξεις του τόσο στην Αθήνα, όσο και στην Έπαρχία. Είναι ο γλυκός και δυνατός ρήτορας που γοητεύει και συναρπάζει τους ακροατές του. Γνωστοί και ξένοι τρέχουν να τον ακούσουν.

Άπαραίτητος όμιλητής ήταν και σε κάθε ένα από κείνα, τα γνωστά στους πιο παλούς από μας, βραδυνά που κάθε μήνα παρουσιαζότανε το κυκλοφορούν τεύχος των «Ακτίνων».

Ειδικά όμως τα διεθνή συνέδρια της «Ιατρικής της Προσωπικότητας» και η επαφή του με το έξωτερικό αποτέλεσαν τον τομέα που με πολύ ζήλο και αποδοτικότητα υπηρέτησε. Κι' όταν τό βον διεθνές συνέδριον της «Ιατρικής της Προσωπικότητας» αποφασίστηκε να λάβη χώρα στην Αθήνα, ο Δημ. Χαροκόπος ανέλαθε όλες τις ευθύνες για την όργάνωσή του και ήταν ή ψυχή στην όλη διεξαγωγή του και στις πιο λεπτομερείς εκδηλώσεις του.

Ο Σύλλογος «Ελληνικών Φώς» αποτέλεσε επίσης εύρο πεδίο δράσεώς του. Για την όργάνωση δέ των «ΦΑΡΩΝ» του «Ελληνικού Φωτός» ο Δημ. Χαροκόπος με

την κοινωνικότητά του και την άριστοτεχνική συμπεριφορά του έδωσε τις βασικές κατευθύνσεις, εμπνέοντας στο έργο αυτό μικρούς και μεγάλους.

Η προσπάθεια για την έθελοντική αίμοδοσία τον ίδιο θρήκε πάλι επί κεφαλής. Η επικοινωνία με τις άρμόδιες ύπηρεσίες, ή παρουσία του στις ώρες της αίμοληψίας, ή στοργική παρακολούθησις των αίμοδοτών προσέδιδε σε όλους ένα αίσθημα ασφάλειας, ώστε πρόθυμα να προσέρχωνται πολλοί και να άρχιση έτσι μια χαρούμενη προσφορά αίματος για τόν άγνωστο πλησίον, που συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

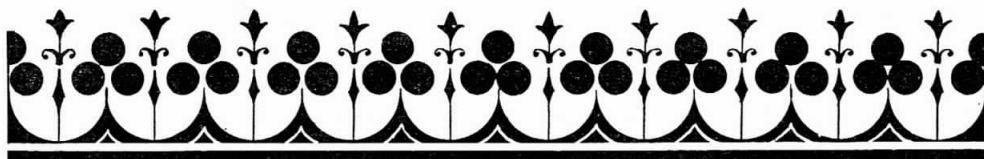
Κι' όταν όλες αυτές οι προσπάθειες τελείωναν την ήμέρα, τό θράδυ άργά ο Δημ. Χαροκόπος συνέχιζε να εργάζεται. Έργασία πνευματική - διανοητική. Οι εκδόσεις του «Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής», οι «Ακτίνες», ή «Συζήτησις» έδημοσίευσαν κατά καιρούς άρθρα του και μεταφράσεις του. Κι' όλα αυτά γράφονταν συνήθως μετά τα μεσάνυχτα. Κείνες δέ τις ώρες δέν απέκλειετο να άκουσθι με τό τηλεφωνο και κάποια άγωνιώδης φωνή άρρώστου που καλούσε τόν Χαροκόπο σε μακρυνή συνοικία της Αθήνας ή τού Πειραιά. Κι' ο άκούραστος γιατρός σταματούσε τη διανοητική του εργασία και χωρίς καμιά άγανάκτηση, έτρεχε γλυκομίλητος να δώση την Ιατρική του ύπηρεσία, να ένισχύση ψυχικά και οικονομικά, να προσφέρει θάρρος.

Οί άσθενείς των Νοσοκομείων και των Κλινικών και τού Άσύλου Ανιάτων δέχονταν τακτικά τις έπισκέψεις του. Σ' αυτές τις έπισκέψεις είχε και συνεργάτες. Ο ίδιος δέν άπέκτησε Ι. Χ. αυτοκίνητο, αλλά πρώην άρρωστοί του είχαν βάλει στη διάθεση του ευεργέτου τους τά Ι.Χ. τους και τόν έαυτό τους όδηγο για την έξυμνηρήτηση των φτωχών συνανθρώπων τους.

Ο Δημ. Χαροκόπος ποικιλοτρόπως βοηθούσε κάθε ένα που προσέφευγε στην άγάπη του. Έδινε τόν έαυτό του όχι μόνο για την καθαρή Ιατρική του τέχνη, αλλά για κάθε μικρή άνάγκη ή μεγάλο πρόβλημα που χρειάζονταν άνακούφιση.

Η χορήγηση των φαρμάκων σε άπορους άσθενείς ήταν τό διαρκές μέλημά του. Φάρμακα, ίδιως άντιφυματικά, που μόλις κυκλοφορούσαν, φρόντιζε επικοινωνώντας με τούς αντιπροσώπους φαρμακευτικών εταιρειών ή με τη συγκέντρωση δειγμάτων από τούς συναδέλφους να προμηθεύη τούς φτωχούς άρρώστους ώστε να μη ύστερη καθόλου ή θεραπευτική άγωγή για λόγους οικονομικούς.

Όσον άφορά την Ιατρική άμοιβή όχι ότι δέν τόν άπασχολούσε (άπό αυτήν είχε άνάγκη συντηρήσεως της οικογενείας

ΕΚΚΛΗΣΙΣ ΔΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΜΠΙΑΦΡΑ

Ἡ κατωτέρω ἔκκλησις ἀπηυθύνθη σὲ συγκέντρωσι μελῶν καὶ φίλων τῆς Χ.Ε.Ε. εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὰς 13 Μαΐου ἔ.ξ.

«Ἡ Νέννα, πού θρίσκειται νεκρή κάτω ἀπὸ τὸν Ἑσταυρωμένο, θρέθηκε λίγο πρὶν τὰ Χριστούγεννα σὲ ἕνα χωριὸ κοντὰ στὸ Ἀγκμπὸρ τῆς Μπιάφρα, ἐγκαταλελειμμένη. Ὁ πατέρας τῆς τὴν ἄφησε ἐκεῖ, τῆς ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἔσαναγυρίσει, ἀλλὰ δὲν ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσί του. Τὴν θρήκε ἕνα ζευγάρι, ὁ κ. Λέοναρντ Ὁφεγκμπου καὶ ἡ 26 ἐτῶν σκωτικῆς καταγωγῆς, σύζυγός του Λέσλυ. Δὲν μπόρεσαν ὅμως νὰ κάνουν πολλά. Ἡ αἰτία εἶχε τόσο ἐξασθενίσει τὸ παιδί, ὥστε τοῦτο νὰ μὴν μπορῆ πλέον νὰ μιλήσῃ. Μόνον λίγο πρὸ τοῦ θανάτου τῆς εἶπε «Θέλω νὰ φάω ρύζι καὶ λίγο κρέας... καὶ λίγα ψάρια». Λίγο ἀργότερα ἀπέθανε. Ἡ Νέννα ἦτο 5 ἐτῶν μόνον».

Τὰ ἀνωτέρω μὲ τὴν φωτογραφία τῆς μικρῆς νεκρῆς Νέννας ἐδημοσιεύθησαν στὶς ἐφημερίδες πρὶν μερικὲς μέρες.

Καὶ ὅσο συνεχίζεται ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στὴν Νιγηρία θὰ συνεχίζονται οἱ θάνατοι ἐκ πείνης ἑκατοντάδων μικρῶν παιδιῶν.

Ἐμεῖς δὲ λεγόμεθα χριστιανοί, καὶ κοιμούμεθα ἥσυχoi ἀφοῦ ἔχουμε ἐξασφαλίσει νὰ μὴν λείπη τίποτε σὲ μᾶς, τὶς οἰκογενεῖς μας καὶ τὰ παιδιά μας.

Καὶ ἔλεγε βέβαια κάποιος νόμος διὰ

κάποιον ἀποδεκατισμὸ τῶν ὑπαρχόντων, ἀλλὰ αὐτὸς ἦτο πρὸ Χριστοῦ, πολλοὶ δὲ ἀπὸ μᾶς ἀσχολούμεθα μὲ πῶς πνευματικὰ πράγματα καὶ ὄχι μὲ τὰς ἐπιταγὰς τοῦ παλαιοῦ νόμου.

Ἴσως ἡ γνώμη μου πού εἶναι βέβαια ὑποκειμενικὴ νὰ μὴν εἶναι σωστὴ, νομίζω ὅμως ὅτι εἴμεθα ὀφειλόμενοι εἰς τὸ μέγα χρέος τῆς ἀγάπης.

Ὅπως δὲ λέγει πολὺ ὠραία ὁ Σάρλ Πεγκύ ὁποῖος δὲν ἔχει κάνει ὅσα μπορεῖ εἶναι ὡς νὰ μὴν ἔχει κάνει τίποτε.

Καὶ ἰδοὺ ὅτι ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων, ἔπειτα ἀπὸ τὶς ἐνέργειές τῆς διὰ τὸ δράμα τῆς Μπιάφρας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἤδη γνωσταὶ καὶ ἀπὸ τὸ τελευταῖο τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων» καὶ αἱ ὁποῖαι εἶχαν εὐμενεστάτῃ ἀπήχησι στὴν κοινὴ γνώμη, δίδει τὴν μοναδικὴν εὐκαιρίαν σὲ ὅλους μᾶς νὰ σώσωμε ἀπὸ τὸν βέβαιο θάνατο παιδιὰ τῆς Μπιάφρα.

Ἡ ἰδέα εἶναι νὰ υἱοθετήσωμε παιδάκια τῆς Μπιάφρα, ὅπως τὴν Νέννα, τὰ ὁποῖα θὰ φέρωμε ἐδῶ καὶ θὰ φιλοξενήσωμε διὰ ἕνα χρονικὸ διάστημα μέχρι δύο χρόνια ἢ καὶ ὀλιγώτερον ἐφ' ὅσον ἐν τῷ μεταξὺ λήξῃ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στὴν Νιγηρία.

Ἀρχικὰ ἡ ἰδέα ἦτο νὰ φιλοξενήσωμε τὰ παιδιά στὰ σπῖτια μας. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ θὰ παρουσίαζε πολλὰς δυσκολίας ἐκρίθη καλλίτερον, τὰ παιδιά νὰ τὰ φιλοξενήσωμε σὲ μίαν στέγη, συγκεντρωμένα ὅλα μαζύ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι

του) ἀλλὰ πρὸ παντὸς δὲν ἤθελε αὐτὸ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ στὴν ἐπιτέλεση τῆς ἱατρικῆς του ἀποστολῆς. Τὴν ἀμοιβὴ θεωροῦσε φυσικὸ ἐπακόλουθο τῆς ἱατρικῆς πράξεως, χωρὶς ὅμως νᾶναι μοναδικὸς σκοπὸς φροντίδας του.

Ὁ τρόπος συνεργασίας του μὲ τοὺς συναδέλφους του παρουσίαζε ἕνα ἰδιαιτερο χαρακτηριστῆρα. Καίτοι ἦταν πολὺ συγκεκριμένους ἐπιστημονικά καὶ τοὺς ἀρρώστους του ρύθμιζε ἐξαίρετα θεραπευτικά, μὲ ἀπλότητα ζητοῦσε τὴ γνώμη καὶ νεωτέρων του ἀκόμη συναδέλφων, στοὺς ὁποίους δὲν ἐδίεταξεν νὰ συστήσῃ ἀρρώστους του. Σκοπὸς του πάντα τὸ πῶς ὁ ἀρρώστος του θὰ ἦταν στὸ σωστὸ διαγνωστικὸ καὶ θεραπευτικὸ δρόμο.

Ὁ ἱατρὸς Δημ. Χαροκόπος ἦταν σύγ-

χρονος συνάδελφος μὲ πολλὰ τάλαντα ψυχικά καὶ διανοητικά. Μιὰ ξεχωριστὴ ὄντως προσωπικότητα ἢ ὁποῖα ἔζησε καὶ ἐργάστηκε στὸ ἴδιο μὲ μᾶς περιβάλλον.

Τὰ προβλήματα πού ἀσχολοῦν ἐμᾶς καὶ σήμερα δὲν ἦταν καθόλου ἀγνωστα καὶ σὲ κείνον. Προσπάθησε νὰ συνδυάσῃ τὴν ἰδιότητα τοῦ γιατροῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπιστοῦ καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν πάσχοντα συνάνθρωπο σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του. Καὶ τὸ πέτυχε ὀλοκληρωτικά.

Ἐφυγε κοντὰ στὸν «Ἀγαπητὸ» του καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ συγγραφικὸ του ἔργο (μιὰ πολὺ ἀξιόλογη πνευματικὴ καὶ διανοητικὴ προσφορά) κατέλιπε σὲ ὅλους μᾶς τὸ παράδειγμα ὀλόκληρης τῆς ζωῆς του.

Ο ΚΥΚΛΟΣ ΙΑΤΡΩΝ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

πιό εύκολο διά τήν αντιμετώπισι διαφόρων προβλημάτων γλώσσης κλπ.

Ἡδη ἔχει γίνεσι ἡ ἀπαιτούμενη προεργασία, ἔχει ἐξευρεθῆ κατάλληλος στέγη, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἐδέχθη νά θέσῃ ὑπό τήν αἰγίδα του τὸ σχέδιόν μας, ἔτσι ὥστε νά ἐξασφαλισθῇ ὁ ἔρχομός ἐδῶ τῶν παιδιῶν, πράγμα τὸ ὁποῖον ὑπάρχουν σοβαρὰς ἐνδείξεις ὅτι μπορεῖ νά γίνῃ.

Τὸ σχέδιον αὐτὸ διασώσεως παιδιῶν τῆς Μπιάφρα ἔχει τύχει μέχρι στιγμῆς πολὺ εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ πρὶν ἀκόμη ἀνακοινωθῆ δημοσίᾳ, προσεφέρθησαν πολλοὶ νά βοηθήσουν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μένει εἶναι νὰ καθορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν παιδιῶν τὰ ὁποῖα ἢ Χ.Ε.Ε. θὰ ἀναλάβῃ νὰ φιλοξενήσῃ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν προσκαλοῦμεθα ὅλοι νά δηλώσωμε τί ποσὸν μποροῦμε νά δώσωμε μηνιαίως ἐπὶ 2 χρόνια διὰ τὴν φιλοξενία τῶν παιδιῶν.

Ἐχομε τὴν γνώμη ὅτι ὅλοι πρέπει νά γίνωμε πυρῆνες ἐπιστρατεύσεως καὶ ἄλλων φίλων μας εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ τῆς ἀγάπης. Ἐάν αὐτὸ γίνῃ, πιστεύομεν ὅτι ἢ Χ.Ε.Ε. δὲν θὰ εἶναι δύσκολον νά ἀναλάβῃ τὴν φιλοξενίαν 50 παιδιῶν τῆς Μπιάφρα.

Ἀπὸ ὑπολογισμοῦς πού ἔχουν γίνεσι προκύπτει ὅτι ἡ δαπάνη διατροφῆς καὶ ἐπιμελείας διὰ καταλλήλου προσωπικοῦ τῶν παιδιῶν θὰ εἶναι περίπου δρχ. 1.300 μηνιαίως διὰ τὸ καθένα.

Ἐν τούτοις θὰ πρέπει νά τονισθῇ ὅτι τὸ ἔργον μας δὲν θὰ ἐπιτύχῃ ἐάν περιορισθῶμε μόνον σὲ μιὰ μηνιαία οικονομικὴ παροχή. Θὰ πρέπει παραλληλὰ νά ὑπάρξῃ ἕνα συνεχές, ζωντανὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ μέρους μας, διὰ τὰ παιδάκια αὐτὰ ὥστε νά αἰσθανθοῦν τὴν ἀγάπην μας καὶ τὴν στοργὴν μας. Τὸ ὅτι θὰ μένουν σὲ μιὰ στέγη συγκεντρωμένα μαζί δὲν θὰ μᾶς στερῇ τὸ δικαίωμα ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποχρῶσι τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ προσωπικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς στοργῆς μας.

Ξεύρωμε ὅτι πολλὰ μέλη τῆς Χ.Ε.Ε. εἶναι ἤδη ἐπιστρατευμένα σὲ διάφορα ἔργα ἀγάπης, εἰς τὰ ὁποῖα προσφέρουν τόσον οικονομικὰ ὅσον καὶ τίς προσωπικὰς τους ὑπηρεσίας. Κατὰ συνέπειαν εἶναι αὐτονόητον ὅτι στὴν σημερινὴ ἐκκλησίᾳ θὰ βοηθήσουν ὅσοι μποροῦν καὶ ὅσο μποροῦν.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὁ Θεὸς θὰ εὐλογῇ τὴν προσπάθειαν αὐτὴν ἢ ὁποῖα γίνεται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον μετ' αὐτὸν τὴν δικὴν Του ἀγάπην.

★ ★ ★

Καὶ τώρα θὰ ἤθελα νά ἀπαντήσω σὲ δύο ἐνστάσεις πού εἶναι ἐνδεχόμενον νά προβληθοῦν.

Ἡ πρώτη ἐνστάσις εἶναι ἐκεῖνη κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ μπορούσε νὰ πῇ κανεὶς ὅτι δὲν εἶναι μόνον τὸ πρόβλημα τῆς Μπιάφρα πού προκαλεῖ τόση δυστυχία αὐτὴν τὴν στιγμὴν. Καὶ πράγματι εἶναι γεγονός ὅτι ὑπάρχει πολλὸς πόνος, πείνα καὶ δυστυχία σὲ ἀντίθεσι μετ' τὴν εὐμάρεια πού χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴ μας. Ἐν τούτοις ὁμως ἡ δέξυτις τῆς λιμοκτονίας ἰδίως τῶν μικρῶν παιδιῶν τῆς Μπιάφρα δὲν ὑπάρχει πουθενὰ ἄλλου καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἔχει προκληθῆ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἀγάπη τῶν χριστιανῶν ὅλων τῶν ὁμολογιῶν ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἡ δευτέρα ἐνστάσις πού θὰ μπορούσε νὰ προβάλλῃ κανεὶς εἶναι ὅτι καὶ στὸν τόπο μας ὑπάρχει τόση δυστυχία. Κατὰ συνέπειαν πῶς θὰ στρέψωμε τὴν ἀγάπην μας πρὸς τὴν Μπιάφρα ὅταν καὶ ἐδῶ ὑπάρχουν τόσα παιδιὰ πού ὑποσιτίζονται. Καὶ πράγματι ἔχομε καὶ ἐδῶ πολλὴ δυστυχία. Ἀλλὰ τὸ δράμα τῆς Μπιάφρα μετ' τὴν ἑκατοντάδες τῶν παιδιῶν πού πεθαίνουν καθημερινῶς εἶναι ἄλλο πρᾶγμα. Καὶ κατὰ συνέπειαν ἔχομε καθήκον νά βοηθήσωμε τὰ παιδάκια αὐτὰ πού πεθαίνουν. Ἡ δὲ προσφορὰ μας ἀσφαλῶς θὰ ἐκτιμηθῇ πολὺ ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι μεγάλη τόσον ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν διεθνῆ κοινὴν γνώμην, ὅπως καὶ ἡ μικρὴ προσφορὰ ἐκ 400 δολλαριῶν τῆς πτωχῆς ἐκκλησίας τῶν Ἰνδιῶν, ἢ ὁποῖα ἀναγράφεται πρώτη στὸν κατάλογο τῶν προσφορῶν τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν.

Καὶ ποῖος ξεύρει ἐάν τὸ παράδειγμα τῆς Χ.Ε.Ε. δὲν ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλες παρόμοιες προσφορὰς τόσον στὴν Ἑλλάδα ὅσον καὶ σὲ ἄλλες πρὸ πλουσιῶν χωρῶν, ὥστε τελικὰ ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς μικρῶν παιδιῶν νά σωθοῦν ἀπὸ τὸν σίγουρο θάνατον πού τὰ περιμένει ἐάν παραμείνουν στὴν ἀποκλεισμένη αὐτὴν περιοχὴ τῆς μαύρης ἠπείρου.

Ἴδου λοιπὸν ὅτι μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία νά συμβάλωμε σὲ ἕνα ἔργον ἀγάπης διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν λιμοκτονούντων παιδιῶν τῆς Μπιάφρα.

Ἐάν τὸ πιάσωμε ζεστὰ τὸ θέμα μετ' ἀγάπην καὶ πίστι εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Θεὸς θὰ τὸ εὐλογῇ καὶ θὰ ἐπιτύχῃ.

Μέσω τῶν μικρῶν αὐτῶν παιδιῶν τῆς Μπιάφρα, μετ' τὴν ἀγωνία ζωγραφισμένη στὰ ἄπλανῆ τους ματάκια, τίς πρισμένες κοιλίες, τὰ σκελετωμένα κορμιά, τὰ ποδαράκια πού ἔχουν γίνῃ σάν σπιρτόξυλα καὶ εἶναι ἀνίκανα νά περπατήσουν ἀπὸ τὰ οἰδήματα ὁ Χριστὸς μᾶς καλεῖ:

«Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε».

Τ. ΜΠΟΛΑΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΝΙΟΣ 1969

Ο ΜΗΝΑΣ ΙΟΥΝΙΟΣ

Σου δόθηκα με τόση ἀλήθεια
καί με τόση λαχτάρα,
Γιατί λοιπόν νά ξεχνῶ τὰ δυνατά μου
φερουγίσματα
Ποῦ με φέρνουν κοντά Σου
Καί νά θυμάμαι μόνο τ' ἀσταθῆ, τυφλά μου
θήματα
Σ' αὐτὴ τῆ γῆ τῶν δακρῶν;
Κι' ἂν πρέπει ὅλα νά τὰ θάλομε
στὴ ζυγαριά,
Τότε, οἱ φορές ποῦ Σ' ἀγάπησα
καί Σοῦ δόθηκα
κι' εἶμουν δικιά Σου,
Γέρνουν πολὺ τὸ θάρος τους
Κι' ὅλα τ' ἄλλα
Χάνονται,
Σά νά μὴν ὑπῆρξαν ποτέ.

Γι' αὐτό, τ' ἀποφάσισα νά μὴ σκέπτομαι πιά
τις ἁμαρτίες μου,
"Ὅταν πλησιάζω στὴν Ὁραία Πύλη Σου
γιὰ νά μεταλάθω.
Θέλω νά εἶναι τότε ἡ σκέψη μου
Σὰν ἓνα κομμάτι λαμπεροῦ φεγγάρι
Στὸν ξάστερο οὐρανὸ ἐτούτου
τοῦ καλοκαιριοῦ
Στὶς Κυκλάδες.
Εἶναι Ἰούνιος.
Τίποτα ἄς μὴν ἔρχεται ἀνάμεσά μας
αὐτὴ τὴν ὥρα
Ποῦ νά μὴν ἔχει τὴν κρουστή λευκότη
Ἐπὶ τοὺς κρίνους,
Τὴν εὐωδιά
Ἐπὶ τὰ πρῶτα γιασεμιά.

Ἐὸ κόσμος γέμισε μ' ἀστροφεγγιές,
Ἐὸ κόσμος γέμισε χαρά.
Γιατί ἐγὼ νᾶμαι ντυμένη
Στὸν ἄχαρο χιτῶνα
Ἐὸλόπικρης ἀνάμνησης;
"Ἄς ξεχαστοῦν οἱ ἁμαρτίες μου!
Στὴν πόρτα, ἄς σταθοῦν, τῆς ἐκκλησιάς,
ἀποδιωγμένες!
Μέσ' τ' ἄσπρα κρίνα θά κρυφτῶ,
τὰ κρίνα Σου,
Στὴ λησμονιά θά πέσουν ὅλα κείνα
Ποῦ θάπρεπε, σὲ κόλαση, νά με κρατᾶν
Μακριά Σου.
Καί θά θυμάμαι μόνο αὐτό:
Ἐπ' ὅλα τ' ἄσπρα τὰ λουλουδία
Ποῦ πῆρες καί ζωγράφισες τῆ γῆ,
Σὰν τὰ λευκά Σου τ' ἄμφια
μῆς χαραυγῆς τοῦ Πάσχα,
Πιο πολὺ ἐγώ,
Εἶμαι τὸ παιδί Σου.

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΙΤΑ

(Ἐπὶ τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ
«Ὁ μῆνας Ἰούνιος»)

Επιστολαί

ΑΡΚΕΙ ΤΟ ΠΤΥΧΙΟΝ;

Κύριε Διευθυντά,

Ἐξ ἀφορμῆς δημοσιευθέντος ἄρθρου εἰς τὸ περιοδικόν σας ὑπὸ τοῦ κ. Ἄλ. Κοσμοπούλου εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Μαρτίου μετ' ἴτλον «περὶ τῆς μορφώσεως τῶν παιδαγωγῶν» ἔχω νὰ παρατηρήσω τὰ ἀκόλουθα ἐπάνω στὸ θέμα τῆς «παιδαγωγικῆς κλίσεως».

Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι δὲν ἐπιτυγχάνουν ἀρκετοὶ ἐκπαιδευτικοὶ εἰς τὸ ἔργον τους. Αὐτὴ ἡ διαπίστωσις δὲν εἶναι μόνον ἰδική μου, ἀλλὰ εἶναι καὶ διαπίστωσις πολλῶν ἄλλων. Μήπως, εἶναι, διερωτῶμαι, αἰτία αὐτῆς τῆς ἀποτυχίας ἡ ἔλλειψις ἐπιστημονικῆς κατάρτισεως; Νομίζω ὄχι καὶ τόσον πολὺ. Τί νὰ πταίῃ ἄραγε; Προτοῦ προχωρήσω εἰς τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ τοῦ ἐρωτήματος θέτω ἕνα ἄλλο ἐρώτημα: Ὁλοὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ τοῦ διδάσκουν στὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα εἶναι ἱκανοὶ γι' αὐτὸ τὸ ἔργον; Εἶναι ἀρκετὸν μόνον τὸ πτυχίον μίᾳ ἀνωτάτης Σχολῆς, αὐτὸ καὶ μόνον, γιὰ νὰ γίνῃ ἕνας ἐκπαιδευτικός; Εἶναι ἀρκετὸν γιὰ νὰ γίνῃ ἕνας τῆς νεότητος ὁδηγός; Μὲ ἄλλα λόγια μπορεῖ μόνον ἕνα πτυχίον νὰ δημιουργήσῃ τὸν ἐκπαιδευτικόν; Πιστεύω ὅτι δὲν ἀρκεῖ τὸ πτυχίον καὶ μόνον. Γιὰ νὰ γίνῃ ἕνας ἀνθρώπος παιδαγωγός πρέπει νὰ ἔχη προπάντων ἄλλας ἰδιότητες, αἱ ὁποῖαι ἀξίζουν πῶς πολὺ ἀπὸ ἕνα πτυχίον. Ἐκεῖνο ποῦ πρωτίστως χρειάζεται γιὰ νὰ γίνῃ ἕνας ἐκπαιδευτικός εἶναι ἡ ὁλοκληρωτικὴ κλίσις τῆς ὑπάρξεως του πρὸς τὸ ὑψηλὸν λειτούργημα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, ἡ βαθυτάτη, ἡ μητρικὴ, τολμῶ νὰ εἴπω, στοργὴ πρὸς τὴν προσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ-μαθητοῦ. Νομίζω ὅτι τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀνωτέρω δὲν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ κανένα πτυχίον, διότι εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἐνὸς ὡς ἐκπαιδευτικοῦ. Ἔτσι ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενον πῶς ἐκπαιδευτικοὶ μετ' ἰσχυρίων ἐπιστημονικῆν κατάρτισιν δὲν ἐπιτυγχάνουν, διότι τοὺς λείπουν αἱ ἀνωτέρω βασικαὶ ἰδιότητες τῆς ἐκπαιδευτικῆς προσωπικότητος. Δὲν κατηγοροῦμε κανένα. Ἀπλῶς ἐπισημαίνομεν μίαν κατάστασιν.

Δὲν θὰ ἔπρεπε τὸ Κράτος νὰ ἐλέγξῃ ἂν ἐκεῖνοι ποῦ λαμβάνουν πτυχία ἀνωτάτων σχολῶν, εἶναι ἱκανοὶ καὶ γιὰ τὸ λειτούργημα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ; Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐλέγξῃ ἂν ὑπάρχουν μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ὑποψηφίου ἐκπαιδευτικοῦ αἱ ἰδιότητες ἐκεῖναι αἱ ἀπαραίτητοι, ποῦ ἀπαρτίζουν μίαν ὁλοκληρωμένην ἐκπαιδευτικὴν προσωπικότητα; Καλὸν εἶναι, γνῶ-

μην μου λέγω, νὰ ὑπῆρχε ἕνα προστάδιον, ἕνα σχολεῖον διαλογῆς καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν κρίνονται ἱκανοὶ γιὰ τὸ λειτούργημα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ νὰ διοχετεύονται εἰς ἄλλας θέσεις τοῦ δημοσίου.

Ἔτσι ὅλοι θὰ εἶναι εὐχαριστημένοι, διότι θὰ ἐργάζονται σύμφωνα μετ' ἡμᾶς τῆς ἐκπαιδευτικῆς τους καὶ τῆς κλίσεως τους. Διότι τί δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ εἰς τὴν ψυχὴν ἐνὸς ἐκπαιδευτικοῦ τὴν κλίσιν καὶ τὴν βαθύτητα ἀγάπην πρὸς τὸ ὑψηλὸν αὐτὸ λειτούργημα; Νομίζω τίποτε.

Μετὰ τιμῆς

ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ

**

ΜΙΑ ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

Κύριε Διευθυντά,

Τὸ ἄρθρον μετ' ἴτλο «ΜΠΙΑΦΡΑ — S.O.S» ποῦ δημοσιεύσατε στὸ περασμένον τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων», ἔκαμε μεγάλη ἐντύπωσιν σὲ πολλοὺς ἀναγνώστας τοῦ Περιοδικοῦ.

Ἀξίζουν θερμὰ συγχαρητήρια στὸν ἀξιότιμον Πρόεδρον καὶ τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς «Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἐπιστημόνων», ποῦ εἶχαν τὴν ἔμπνευσιν ν' ἀσχοληθοῦν μετ' ἡμᾶς αὐτὸ θέμα τῶν λιμοκτονούντων κατοίκων καὶ ἰδίως τῶν μικρῶν παιδιῶν τῆς μακρυνῆς Μπιάφρας.

Ἡ ἀποστολὴ τηλεγραφημάτων, πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Αἰθιοπίας Χαϊλέ Σελασιέ, τὸν Γενικὸν Γραμματέα τοῦ Ο.Η.Ε. Οὐ θὰντ καὶ τοὺς Πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας ἦταν μίᾳ σπουδαιότητι ἐνέργειᾳ τῆς Χ.Ε.Ε., ἡ ὁποία ἀπὸ τὰς ἀπαντήσεως, δείχνει ὅτι εἶχεν σημαντικὴν ἀπήχησιν εἰς τὰς προσωπικότητας, ποῦ ἀπευθύνθησαν τὰ τηλεγραφήματα.

Καὶ τὸ ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτὴ δὲν σταμάτησε, ἀλλὰ συνεχίζεται ἐν συνεννοήσει μετ' ἡμᾶς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν, διὰ νὰ προσκληθῇ καὶ ἕνας ἀριθμὸς παιδιῶν τῆς Μπιάφρας πρὸς φιλοξενίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, δείχνει ὅτι ἡ Χ.Ε.Ε. ἐπωμίθη ἕνα θαυράτον ἀνθρωπιστικὸν ἔργον καὶ θὰ πρέπει ὅλοι μας νὰ τὴν ἐνισχύσωμεν, ὄχι μόνον μετ' ἡμᾶς τὴν προσευχὴν καὶ σκέψεις, ἀλλὰ μετ' ἡμᾶς τὴν ἀντιπαράστασιν, ἔστω καὶ μετ' ἡμᾶς.

Στὴν εἰδήσι «Μπιάφρα — S.O.S» τῆς Χ.Ε.Ε., ὁ καθένας μας θὰ πρέπει ν' ἀκούῃ σήμερον τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, ὅπως σωστὰ τελειώνει τὸ ἄρθρον. «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε».

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ι. Σ. Μαρκαντώνη: ΨΥΧΟΣΩΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, Ἀθήνα 1968, σ. 256.

Ἐκυκλοφόρησεν πρὸ ἡμερῶν τὸ ὡς ἄνω μεγίστης ἐπιστημονικῆς σπουδαιότητος ἔργον τοῦ κ. Ι. Μαρκαντώνη, Δρ. Φιλοσοφίας, Ἐπιμελητοῦ ἐν τῷ Ἐργαστηρίῳ τῆς Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ὁ βασικὸς πυρὴν τῆς μελέτης ταύτης εἶχε δημοσιευθῆ τὸ πρῶτον ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ τῆς «Μεγάλῃς Παιδαγωγικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» ὑπὸ τὸν τίτλον «Ψυχοσωματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ παιδιοῦ».

Τὸ νεοεκδοθὲν σύγγραμμα ἀποτελεῖ λίαν ἐπισημνῆσιν ἀνατύπωσιν τοῦ ἀνωτέρω ἀρχικοῦ δημοσιεύματος, μὲ ἱκανὰ προσθήκας καὶ βελτιώσεις.

Ὁ συγγραφεὺς ἀναφερόμενος εἰς ζητήματα τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀναπτυσσομένου παιδὸς καὶ θασιζόμενος ἐπὶ ἐγκύρων σχετικῶν πορισμάτων ξένων καὶ Ἑλλήνων ἐρευνητῶν, ἰδία τῶν Ν. Ἐξαρχοπούλου, Σ. Γεδεῶν, Ε. Μαλασπίνα, Σ. Καλλιὰφα, Β. Παναγιώτη, Ν. Μελανίτη, Κ. Χωρέμη, Σ. Βαλαώρα καὶ Α. Παπαϊωάννου ἐκθέτει μίαν νέαν ἄποψιν περὶ τῆς ψυχοσωματικῆς ἀναπτύξεως ὡς συναντήσεως, πρὸς περαιτέρω παιδαγωγικὴν ἀξιολογήσιν.

Κατ' αὐτήν, τὸ ἐγὼ πραγματοποιεῖ συνάντησιν ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν ἡλικιῶν μετὰ τῶν νέων «πυρηνικῶν» δομικῶν οργανιστικῶν στοιχείων, ἀναφανομένων ἐξαιφνης ἢ θαυμάσιον κατὰ τὴν συνεχῆ δυναμικὴν τῶν ἐκδίπλωσιν. Ἀναλύει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν διερευνᾷ κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὰς ἀκολουθοῦσας πέντε φάσεις τῆς συναντήσεως ταύτης:

- α) Τῆς λήψεως ἐπαφῆς μετὰ τοῦ νέου.
- β) τῆς διακυμάνσεως μεταξύ θεβιωμένου καὶ τοῦ νέου,
- γ) τῆς ταυτίσεως μετ' αὐτῶν (κυρίως παιδικῆ ἡλικία),
- δ) τῆς βαθμιαίας ἀπομακρύνσεως,
- ε) τῆς ἀποσχίσεως καὶ προπαρασκευῆς διὰ τὴν προϋπάντησιν τῆς νέας περιόδου.

Ἀναφέρει ἐπίσης συστηματικῶς τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν πρὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας σταδίων, ἥτοι τῆς ἐμβρυϊκῆς, τῆς νεογνικῆς, τῆς βρεφικῆς, τῆς νηπιακῆς καὶ τῆς μετ' αὐτὴν προεφηβικῆς ἡλικίας.

Πρόθεσις τοῦ συγγραφέως ὑπῆρξε «νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν διάνοξιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὀρίζοντος πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν ἐρευνητικῶν ἐργασιῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀναπτυσσομένου ἀνθρώπου, ἐπὶ τῇ θάσει συγκριτικῶν πο-

ρισμάτων διεθνῶν ἐρευνῶν.

Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀποδίδομεν:

- 1ον) Εἰς τὸν ἐπιτυχῆ συγκερασμὸν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὕφους μετὰ τῆς πρακτικότητος (ἀποτελεῖ εἶδος λεξικογραφίας).
- 2ον) Εἰς τὴν περιεχομένην διεξοδικῶς διεθνή βιβλιογραφίαν (ἀναφέρει πλεόν τῶν 950 ἔργων).
- 3ον) Εἰς τὰς εἰκόνας καὶ τὰ σχετικὰ διαγράμματα.
- 4ον) Εἰς τὴν παρατιθεμένην ἐν τέλει περίληψιν εἰς 4 γλώσσας.

Γ. Σ. ΚΡΟΥΣΤΑΛΑΚΗΣ

Alexandre B. Cosmopoulos: LA RELATION PEDAGOGIQUE A PARTIR DE L' OEUVRE DE PESTALOZZI. Paris 1967 (ἀνατύπωσις 1969) σελ. 322.

Ἐνα πολὺ βασικὸν πρόβλημα, ὅσον καὶ σύγχρονον, ἀπασχόλησε τὸν συγγραφέα τῆς διδακτορικῆς αὐτῆς μελέτης τοῦ φέρει τὸν τίτλον «Ἡ παιδευτικὴ σχέση εἰς τὸ ἔργον τοῦ Πεσταλότσι». Ὁ κ. Ἀλεξ. Κοσμοπούλου, Δρ. Παιδαγωγικῶν τῆς Σορβόννης, ἔθεσεν τὸν δάκτυλον τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐρεύνης ἐπὶ τοῦ δευτάτου, παλαιοῦ ἀλλὰ καὶ νέου ἐρωτήματος κάθε παιδαγωγοῦ καὶ γονέως: «Ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἀληθὴς καὶ ὀρθὸς τρόπος ἀναπτύξεως τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων μεταξύ διδασκάλου καὶ μαθητοῦ; Πῶς πρέπει νὰ φερθῇ ὁ παιδαγωγὸς ἔναντι τοῦ τροφίμου τοῦ ὅστε νὰ εἶναι αὐτῶν παιδευτικῆ διὰ τὸν τελευταῖον ἢ σχέσις καὶ ἢ συνάντησις μετ' ὅν Παιδαγωγόν;»

Ὁ συγγραφεὺς προκειμένου ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸ, ἔνεκα τῆς γενικωτέρας συγχύσεως τῆς προκληθείσης εἰς τὸν τομέα τῆς ἀγωγῆς διὰ τῆς τοποθετήσεως τοῦ παιδιοῦ διεθνῶς εἰς τὸ κέντρον τῶν ἐνδιαφερόντων — κέντρον τοῦ ὠδήγησε συχνά εἰς τὰ... ἄκρα — πρόβλημα, ἀνέτρεξε εἰς τὸν Pestalozzi. Ὡς γνωστὸν ὁ μέγας Ἑλβετὸς παιδαγωγὸς τοῦ 19ου αἰ. εἶναι καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐφαρμόσας εἰς τὴν πρᾶξιν πρωτοτύπως παιδευτικὰς σχέσεις ἐδρασιωμένας ἐπὶ τῆς παιδευτικότητος τοῦ διδασκάλου καὶ τῆς καθοδηγητικῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν τροφίμον.

Τοιοῦτοτρόπως, ἡ ἐν λόγῳ ἐργασία τοῦ παιδαγωγοῦ Ἀλ. Κοσμοπούλου μᾶς εἶναι πολυμερῶς χρήσιμος:

α) Διότι πλεῖστα ὅσα στοιχεῖα ἔχοντα ἀξίαν παιδαγωγικὴν ἀλλὰ καὶ ψυχαναλυτικὴν (κατὰ τὴν κριτικὴν τῆς καθηγητρίας τῆς Σορβόννης κας Favez-Boutonier) περὶ τῆς οἰκογενειακῆς καὶ νεανικῆς ζωῆς τοῦ Pestalozzi ἔρχονται εἰς φῶς. Διὰ πρῶτην φορὰν ρίπτεται τοιοῦτον φῶς εἰς τὰς

σχέσεις που ο μέγας αυτός παιδαγωγός έφηρμωσε ως προς τους μαθητάς του υπό τὸ πρίσμα τῶν οικογενειακῶν καὶ μορφωτικῶν σχέσεων που ἔτυχεν ὁ ἴδιος (ὁ Ρ.) κατὰ τὴν 1ην καὶ 2αν παιδικὴν ἡλικίαν ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐφηβείαν.

β) Διότι παρουσιάζονται ἀναλυόμενοι εἰς βάθος αἱ σχέσεις τῆς ἀγάπης τὰς ὁποίας ὁ Ρ. ἤσκησε μετὰ τῶν μαθητῶν του.

γ) Διότι ὁ σ., ἀφοῦ ρίψη ἐν σύντομον βλέμμα εἰς τὴν μορφήν τῶν παιδευτικῶν σχέσεων που ἐπικρατοῦν εἰς ἄρκετὰ Σχολεῖα ἀμέσου ἢ ἐμμέσου (περιτοσαιωνικῆς ἐμπνεύσεως ἐν Εὐρώπῃ (κυρίως ἐν Ἑλβετίᾳ) ἀσχολεῖται μετὰ τὴν ἀνάλυσιν εἰς βάθος καὶ κριτικὴν ἀπὸ ψυχολογικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἐπόψεως τῆς παιδευτικῆς σχέσεως κατὰ τὸν Pestalozzi καὶ

δ) Διότι εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος τοῦ βιβλίου του καταδεικνύει τὴν ἀξίαν ἀναπτύξεως ὑγιῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων μεταξὺ διδασκάλου καὶ μαθητοῦ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ 1980, σχολεῖον τὸ ὁποῖον φέρει τὴν σφραγίδα, κακὴν καὶ καλὴν, τοῦ ἐξελλισμένου μας κόσμου.

Ὁ Δρ. Κοσμοπούλος γράφων τὴν μελέτην του εἶχε κατὰ νοῦν τὰς ψυχολογικὰς ἀνάγκας κυρίως τῶν ἐφήβων καὶ ἐπομένως τὴν ἀνάγκην ἀναπτύξεως διαπροσωπικῶν σχέσεων μετ' αὐτῶν, κυρίως, τονίζει. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ μελέτη αὕτη ἐγράφη ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ καθοδήγησιν δύο διεθνῶς ἀνεγνωρισμένων παιδαγωγῶν διὰ τὴν ὀρθότητα τῆς κρίσεώς των καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν των μέθοδον, τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ Μ. Debesse καὶ τοῦ Ἑλβετοῦ L. Meylan νομίζομεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ μὴν σημειωθῇ. Δὲν ἔχομεν εἰ μὴ νὰ εὐχηθῶμεν ὅπως κυκλοφορήσῃ ἡ μελέτη αὕτη καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἐλπίζομεν ὅτι ἡ συμβολή τῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Παιδαγωγικὴν Ἐπιστήμην θὰ εἶναι ἀξιόλογος, εἰς δὲ τὸν συγγραφέα θὰ εὐχρηθῶμεν τὴν συνέχισιν τῆς παιδαγωγικῆς του ἐρεύνης καὶ σπουδῆς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς νεολαίας μας, χάριν τῆς ὁποίας πᾶσα ἐπιστημονικὴ καὶ πνευματικὴ γενικώτερον προσπάθεια εἶναι τόσο ἀπαραίτητος καὶ εὐπρόσδεκτος.

A.

**

Γεωργ. Στ. Γρατσέα Δ. Θ.: ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΒΑΠΤΙΣΤΗΣ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ, Ἀθήναι 1968.

Καθαρὰ ἐπιστημονικὴ, προσεγμένη, με

ΙΩ. Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «ΑΚΤΙΝΕΣ». Ἐκδόσις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθήναι 135 (Τηλ. 624-233). — Θεσσαλονίκης: Ἁγίας Σοφίας 39. — Ὑπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Μισαραλιώτου 13 Ἀθήναι (402). Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Βλ. Σταματόπουλος, Ἰπποκράτους 189 Ἀθήναι (708). Ἐτησίᾳ συνδρομὴ δρχ. 70, ἐξωτ. \$ 5. Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

πλοῦσια βιβλιογραφία κατοχειρωμένη ἢ ἐργασία τοῦ κ. Γεωργ. Γρατσέα γιὰ τὸν Ἰωάννη τὸν Βαπτιστή. Ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει στὸν πρόλογόν τὰ εἰς τὸν Βαπτιστὴν κατανομῆς τῆς ὕλης ἢ ὅλη ἐργασία ὑποδιαιρεῖται εἰς τρία μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος διαγράφονται τὰ εἰς τὸν Βαπτιστὴν ἀφορῶντα πρὸ τῆς δημοσίας δράσεως αὐτοῦ, εἰς τὸ δεύτερον ἐξετάζονται τὰ τῆς δράσεως αὐτοῦ, τῆς τε κηρυκτικῆς καὶ τῆς θαπτιστικῆς καὶ εἰς τὸ τρίτον ἐρευνοῦνται γενικὰ τινὰ προβλήματα».

Παρ' ὅλη τὴν ἀτεγκτὴ ἐπιστημονικὴ διαπραγματεύσει τοῦ θέματος, διάχυτη εἶναι στὸ πολυσέλιδο τοῦτο ἔργον ἡ πίστις καὶ ἡ στοργὴ τοῦ συγγραφέως στὸν μεγάλο αὐτὸν ἄνδρα που κλείνει τὴν περίοδον τῆς Π. Διαθήκης καὶ ἀνοίγει τὴν νέαν ἐποχὴν. Τὸ κάθε πρόβλημα ἐξετάζεται με προσοχὴν, ἐξονυχιστικὰ, μὰ καὶ με εὐλάβειαν.

Σημειῶνομε, ὡς παράδειγμα, τὴν ἐξέτασιν τοῦ προβλήματος τῶν σχέσεων τοῦ Βαπτιστοῦ μετὰ τῶν Ἑσσηίων (σ. 179—201). Ὁ συγγραφεὺς, ὕστερ' ἀπὸ προσεκτικὴ καὶ ἀκριβόλογη ἔρευνα, ποῦ θασιζέται ἀφ' ἑνὸς μὲν στὰ δεδομένα τῆς Κ. Διαθήκης, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὴς πληροφορίες τῶν Φίλωνος, Ἰωσήπου καὶ Πλινίου, ἀλλὰ καὶ τῶν χειρογράφων τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, διατυπώνει ὡς ἐξῆς τὴν θέσιν του: «Ὁ Ἰωάννης διαφέρει τόσο τῶν Ἑσσηίων, εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν δρᾶσιν, ὅσον ὁ ἐλεύθερος τοῦ δεσμώτου. Τὸ θάπτισμά του παρουσιάζει αὐτονομίαν, ἀλλὰ καὶ τελείαν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἑσσηϊκοὺς καθαρμούς... Ὁ Ἰωάννης εἶναι ...μοναδικός, ὡς κομιστὴς καὶ ἑνσαρκωτῆς ἑνὸς ἰδιομόρφου Εὐαγγελισμοῦ. Ἔχει τὴν συνείδησιν ὅτι εἶναι ὁ μόνος πρόδρομος τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου «Μεσίου» (σ. 201).

Εἶναι γνωστὸ πόσο «πελαγοδρόμησε» καὶ «πελαγοδρομεῖ» ἡ θεολογικὴ ἐπιστῆμη στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνος καὶ στὸν αἰῶνα μας. Πόνον προξενεῖ κάθε ἀπόπειρα συμβιβασμοῦ, κάθε ἀνευλάβεια στὴν μόνη «σώζουσα» ἀλήθεια. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο κάθε προσφορὰ γνήσια, ἀληθινὴ στὸν τομέα τῆς καθαρᾶς ἐπιστήμης, κάθε πιστὸ τὸν γεμίζει ἀνακούφισιν.

Καὶ ὡς τέτοια προσφορὰ νοιώθουμε, καὶ ὅσοι τὴν πάρουν καὶ τὴν διαβάσουθαι θὰ συμφωνήσουσιν — τὴν τελευταία αὕτη ἐργασία τοῦ κ. Γρατσέα: «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς θάσει τῶν πηγῶν».